

DELAVSKA ENOTNOST

Četrtek, 27. januarja 1966

Št. 3, leto XXIII

Utemeljitev v stilu časa

— Odložili smo se, da vama damo odpoved, ker imata diplomo in bosta laže dobila službo kje drugje, kakor mi, ki je nimamo.

Karikatura: ANDREJ NOVAK

NEKAJ MISLI Z RADOVLJIŠKEGA POSVETA O ODDIHU IN REKREACIJI

OMOGOČITI CENEN IN MNOŽIČEN ODDIH

»Večje pristojnosti delovnih kolektivov v delitvi dohodka ter v urejanju medsebojnih odnosov omogočajo gospodarskim in delovnim organizacijam, da smejeje urejajo različne potrebe delavcev tudi pri njihovem dnevnem, tedenskem in letnem oddihu...« so ugotavljali predstavniki jugoslovanskih sindikatov na radovljiškem posvetovanju o oddihu in rekreaciji, ki ga je minuli teden organiziral odbor za rekreacijo in oddih pri Centralnem svetu Zveze sindikatov Jugoslavije v sodelovanju z republiški odbori. Nekatere spremembe v našem družbenem in gospodarskem življenju so namreč tudi predstavnikom sindikata narekemale, da se temeljito pogovorijo o organizaciji oddiha in rekreacije v novih pogojih gospodarjenja.

Ne bo odveč, če na kratko povemo, za katere spremembe gre, ki bodo neizbežno vplivale na rekreacijo zaposlenih:

• Menja se status počitniških domov, ki bodo v poslovanju

izenačeni z gostinskimi organizacijami.

• Počitniški domovi bodo poslej poslovali s čisto ekonomsko računico, se pravi, da bodo samostojno oblikovali cene svo-

jih uslug na osnovi dejanskih stroškov, bodo torej samostojno ustvarjali ter delili dohodek.

• Ukinjen je popust v potniškem prometu.

• En in pol odstotka sredstev od bruto osebnih dohodkov, ki so jih doslej delovne organizacije odvajale v zvezni sklad za olajšave v potniškem prometu, ostaja poslej delovnim organizacijam, da z njimi samostojno razpolagajo.

Našteli smo le nekatere spremembe s področja oddiha in rekreacije delavcev. Vse to pa je spodbudilo udeležence radovljiškega posvetovanja, da so največ razpravljali o bodočem financiranju tovrstne dejavnosti v delovnih organizacijah, kajti prav lahko bi se primerilo, da bi vse te spremembe močno zavrele oddih in rekreacijo, namesto da bi jo pospešile.

KAKO SO BILA SREDSTVA DOSLEJ PORABLJENA?

»V kongres Zveze sindikatov Jugoslavije je postavil jasna načela o financiranju in odvajanju sredstev za potrebe oddiha, rekreacije in telesne kulture, tako neposredno v delovnih organizacijah kot v okviru komunne...«, je bilo še rečeno na radovljiškem posvetu. »Financirati je treba tiste akcijske programe rekreacijske dejavnosti in tiste objekte, ki največ in najpopolnejše zadovoljujejo potrebe delavcev za dnevni, tedenski in letni oddih.«

Omenjena načela so mnogim delovnim organizacijam že pomagala, da so začele bolje skrbeti za oddih in rekreacijo delavcev. Vendar pa so izkušnje

(Nadaljevanje na 2. strani)

GLAVNA NALOGA NOVOGORIŠKE OBČINSKE SKUPŠČINE

Poceniti življenje občanov

Udeleženci razgovora so najprej povedali, da so velike, gospodarsko čvrste organizacije na območju občine, kot sta npr. Tovarna pohištva Meblo in Tovarna cementa in salonita Anhovo, uspešno »pomerile svoje moči« z učinki novih gospodarskih ukrepov, tako da jim bo dosledno uresničanje reforme, če ne že letos, pa prav gotovo v prihodnjih letih bistveno povečalo materialno osnovo. Če je občinska skupščina kot družbeno politično telo, ki je dolžno usklajevati interese občanov in delovnih skupnosti na svojem območju, predvsem pa skrbeti, da bo življenje občanov čim cenejše, relativno zadovoljna z gospodarsko rastjo podjetij na njenem območju, pa nikakor ni zadovoljna z razvojem storitvenih dejavnosti, ki obutno zaostajajo za industrijsko razvitostjo občine. Podatek, ki to dokazuje: gospodarstvo ustvarja 84,3 % narodnega dohodka v občini, vse storitvene dejavnosti skupaj pa 15,7 %. Normalno bi bilo, da bi sproščanje ekonomskih zakonitosti pospeševalo razvoj trgovine, gostinstva in obrti na Goriškem in najbrž bi se te dejavno-

RAZZARJENA KACA

FOTO SLUŽBA DE

Danes na zadnji strani

LIPPE BESEDE V VSAKDANJI PRAKSI

Vse več znamenj priča, da se z uresničevanjem reforme bistveno izboljšuje tudi odnos predstavnikov družbeno teritorialnih skupnosti do občanov. Člani skupščin ne prihajajo na zbere volivcev le zato, da bi prisluhnili njihovim željam in predlogom, ampak predvsem zato, da bi jih pri svojem delu upoštevali in uveljavili. Dejstvo, da čutijo predstavniki politično teritorialnih skupnosti po reformi večjo potrebo po stikih z javnostjo kot pred reformo, se izrazi morda še najbolj očitno v njihovih spremenjenih odnosih s predstavniki tiska. Čeprav je na Goriškem že v navadi, da gostoljubno odpirajo vsa vrata pred novinarji in jim dajo vso možnost, da se temeljito prepričajo o tistem, o čemer nemaravaje pisati, sem bil vendarle prijetno presenečen, ker se je našega razgovora o gospodarskih problemih novogoriške občine udeležilo toliko njenih predstavnikov oziroma strokovnjakov, zaposlenih v njeni upravi. Razgovora so se udeležili podpredsednik občine Dimitrij Furlan, načelnik oddelka za analize in načrtovanje Gabrijel Majer ter diplomirani ekonomisti, zadolženi za razvoj posameznih panog storitvenih dejavnosti, trgovine, gostinstva in turizma in obrti (o čemer smo največ govorili): Danilo Brezigar, Tone Slapernik in Rudi Simac. Zaradi skopo odmerjenega prostora posredujemo le bistveno vsebino razgovora o tem, s kakšnimi problemi se ubada novogoriška občinska skupščina v času reforme.

sti, pod vplivom ponudbe in povpraševanja tudi hitreje razvijale kot se — če bi ekonomske zakonitosti na Goriškem ne delovale precej bolj neizrazito kot

druge, največ zaradi maloobmejnega prometa. Ker leži novogoriška občina ob meji, jo obiskuje oziroma potuje preko nje vsako leto več turistov z za-

V KRANJSKI KOMUNI ZASTAVLJAJO ŠIROKO RAZISKAVO S PODROČJA KULTURE

Pozdravljena iniciativa

Iz Kranja je prispela zanimiva vest: V predlogu proračuna občinske skupščine Kranj za leto 1966 je predviden tudi denar za široko raziskavo s področja kulture. Novica je spodbudila našo radovednost. V novih prostorih Kluba kulturnih delavcev v Delavskem domu smo razpletli razgovor. V njem so sodelovali: tov. VONČINA, podpredsednik občinske skupščine, tovariš ZUPANČIČ, predsednik sveta za prosveto in kulturo, MILAN BATISTA, predsednik kluba kulturnih delavcev, in predsednica občinske zveze kulturno-prosvetnih organizacij tov. DANILA GRIL. V razgovor se je vključil tudi tov. SLAVKO BOHANEČ, predsednik komisije za kulturo, izobraževanje in tisk pri RS ZSS. Prihodnjč bomo objavili drugi del razgovora: O gledališki kulturi v kranjski komun.

— Menda bi lahko na prste ene roke našli tiste slovenske komune, ki razpolagajo z raziskavami s področja kulture. Tudi le-te pa so zelo parcialne. Kakšni nagibi so spodbudili vašo prizadevanja za takšno raziskavo.

Tov. ZUPANČIČ: Povedati moram, da nam je takšna raziskava potrebna kot osnova za (Nadaljevanje na 7. strani)

Če ni formule...

V večini naših podjetij še vedno prelivajo sredstva enih delovnih enot v druge delovne enote, ne da bi pri tem omogočili neposrednim proizvajalcem, da povedo svojo besedo. Ali se je torej država z gospodarsko reformo v veliki meri odrekla nasilnega prelivanja sredstev neposrednih proizvajalcev in koncentriranja teh sredstev v svojih rokah samo zato, da se bo to prelivanje sedaj odvijalo znotraj delovnih kolektivov?

Razširjeni plenum Centralnega sveta ZSJ, ki je ob koncu decembra razpravljal o poglobljanju samoupravljanja in delitvi dohodka v delovnih organizacijah, je ugotovil naslednje: proizvajalci ne morejo biti vsestransko zainteresirani za proizvodne probleme in za sodelovanje v samoupravljanju, če ne morejo vplivati na odnose, ki opredeljujejo delitev rezultatov njihovega dela.

Kako torej proizvajalce mobilizirati za čimboljše proizvodnjo na temelju čim neposrednejšega samoupravljanja?

Odgovor na to vprašanje smo v razvojnem procesu delavskega samoupravljanja že davno našli z organizacijo delovnih, oziroma ekonomskih enot. Vse pa kaže, da smo se zaustavili na pol poti tako glede razširjenosti delovnih enot kakor tudi glede njihovih pristojnosti.

Poglejmo, kakšno je v tem pogledu stanje v Sloveniji: Medtem ko smo še leta 1961 imeli delovne enote v 69 % vseh podjetij industrije in rudarstva, smo lani takih podjetij imeli samo še 52 %.

O vzrokih tega stagniranja, oziroma celo nazadovanja tu ne bomo razpravljali. Zeleli bi poudariti le naslednje: da formiranje delovnih enot in določanje njihovih pristojnosti razumemo kot proces, ki zaradi objektivnih okoliščin poteka ponekod hitreje, drugod počasneje;

da mora med pristojnosti delovnih enot soditi tudi odločanje o vseh sredstvih, ki jih te enote ustvarjajo.

Torej tudi vpliv na uporabljanje sredstev za investicije!

Kaže, da prav tu leži zajec, kar zadeva nadaljnji razvoj delovnih enot, namreč v strahu, da bo prišlo do drobljenja sredstev, potrebnih za planirane investicije.

Naj takoj poudarimo: Ni odločilno, ali je v podjetju ena blagajna za investicijska sredstva, ali pa deset takšnih blagajn. Neposredni proizvajalci niso proti prelivanju teh sredstev. Zahtevajo pa, da se o njihovi uporabi ne

odloča mimo njihove volje. To je odločilno!

Znano je, da je prav neznanje proizvajalcev glede uporabe sredstev njihovega presrečnega dela rodilo in še rodila načrte težav v raznih podjetjih in da prav to neznanje leži v korjenih večine dezintegracij. Na dan torej z jasnimi računi, na se ne bo treba hati, da bi v delovnih enotah nasprotovali investicijam, ki so tudi v njihovem interesu!

In še nekaj na račun tistih, ki se bojijo težav zaradi delovanja delovnih enot: Res je, da še nimamo formule, ki bi urejala vsa vprašanja delovnih enot. Toda, če še ni te končne veljavne formule, — ali naj potem zamrzujemo nadaljnji razvoj delovnih enot vse dotlej, ko bo neki modrec iznašel formulo, ki bo odgovorila na vsa vprašanja, na katera danes še ne vemo odgovora.

MILAN POGACNIK

Sindikati zahtevajo široko izobraževalno dejavnost

Srbija

Ko je v minulem tednu zasedalo predsedstvo RS ZSJ za Srbijo, je prišla na dnevni red tudi problematika družbeno ekonomskega izobraževanja proizvajalcev. Toda analiza je razkrila, da kljub dolgotrajnim zahtevam po tovrstnem izobraževanju upravljalcev, rezultati še zdaleč niso taki, kot bi morali biti. Tako je tudi v enem izmed zaključkov rečeno: »Ze leta poudarjamo v sindikatih, da družbeno ekonomskemu izobraževanju proizvajalcev ne posvečamo dovolj pozornosti. Bilo je veliko sestankov, sprejeli smo številne zaključke, rezultat pa je slab!« Spričo tega je predsedstvo srbskih sindikatov poudarilo, da družbeno ekonomsko izobraževanje delavcev ni le naloga sindikatov, temveč tudi dolžnost vseh drugih družbeno političnih organizacij in vseh institucij, ki bodisi vplivajo na izobraževanje bodisi same izobražujejo. Tako naj bi ta problematika bila ena izmed osrednjih tem na skupni plenarni seji sindikatov, Zveze mladine, Socialistične zveze in Zveze delavskih in ljudskih univerz. Predsedstvo srbskih sindikatov pa je sklenilo še predlagati kulturno prosvetnemu zboru, da bi sprožil razpravo o tej problematiki tudi v skupščini SR Srbije.

Delitev je okrepila kolektiv

Makedonija

Pirotska tovarna konfekcije in trikotaže Prvi maj je minulo poslovno leto zaključila z naravnost zavidljivo bilanco. Tako je podjeje izpolnilo svoj proizvodni plan že 40 dni pred rokom, do konca leta pa ga je preseglo za celih 15%. V podjetju pripisujejo uspeh predvsem boljši organizaciji dela in izpopolnjenemu sistemu delitve. Tako so tudi vse delovne enote podjetja dosegle znatno boljše rezultate kot v povprečnem poslovanem letu in medtem ko so se po prejšnja leta proizvodni rezultati med posameznimi enotami močno razlikovali, te razlike zdaj skorajda ni bilo.

Zato so v Prvem maju tudi z optimizmom sprejeli svoj letošnji proizvodni program, čeprav povečujejo obseg proizvodnje za 18% in bo tako njena vrednost znašala 30,5 milijonov novih dinarjev. In razen tega — v Prvem maju so že pred štirimi meseci prešli na 42-urni delovni teden.

Komunalne organizacije v zagati

Ko so se minuli teden sestali na skupno sejo predsedstvo CO sindikata delavcev uslužnostnih dejavnosti, Odbor za komunalna vprašanja Stalne konference mest ter predstavniki zvezne gospodarske zbornice, je bilo izhodišče za nadaljnjo razpravo precej kritično. Tako so vsi po vrsti ugotavljali, da položaj komunalnih dejavnosti še zdaleč ni v skladu z gospodarstvom in še veliko manj s potrebami prebivalstva. Zato tudi tako pogoste zahteve komunalnih delovnih organizacij, da se jasneje opredeli njihova funkcija in sploh ves nadaljnji razvoj tovrstne dejavnosti.

Osnutek plana gospodarskega razvoja pa predvideva, da naj bi znašala naložba v komunalije približno 30% od vlaganj v stanovanjsko izgradnjo v popolnih naseljih. Toda nekatere analize izpričujejo, da vlaganja v omenjeni višini ne bi zadostovala, morala bi se gibati nekje med 35 in 40%, ponekod pa bi morala biti celo višja.

Odjuga v lokal- patriotizmu

Hrvatska

Morda bolj kot za katerokoli drugo panogo gospodarstva je bila prav za gozdarstvo doslej značilna izredno močna regionalna zaprtost tržišča, ki bi se ji lahko reklo tudi kar lokalpatriotizem. Gospodarska reforma pa je tudi na tem področju prinesla odjugo. Tako je nedavno tega na posvetu gozdnih gospodarjev v Karlovcu predstavnik iz Gospića takole reagiral: »Bojimo se, da bi s tem, ko bi odprli komunalno mejo, les odšel v Slovenijo. Toda, kaj pa je v tem tako slabega? Produktivnejša slovenska lesna industrija nam je pripravljena les bolje plačati, tako bo tudi naše gozdno gospodarstvo postalo bolj akumulativno, ne pa da mi zdaj to akumulacijo prelivamo v nerentabilno lesno industrijo. In v tem primeru tudi komuna ne bo ničesar izgubila.«

Za zdaj še vedno »heretična« izjava, zlasti o gozdarstvu in preskrbi z lesom. Toda misel, ki jasno potrjuje, da je nadaljnji razvoj možen ob svobodnem formiranju cene za les.

IZHODIŠČE NOVIH STATUTOV: NEPOSREDNO UPRAVLJANJE

Na stečaj odprta vrata v snovanje novih ekonomskih odnosov • Ni sledu reforme na področju samoupravljanja • Pred sprejetjem novih statuten združenih podjetij

Minuli teden so se na pobudo Republiškega odbora sindikata delavcev prometa in zvez sestali predstavniki sindikalnih organizacij PTT in železniških transportnih podjetij. Udeleženci so ugotavljali, da sta obe dejavnosti sedaj že bistveno izenačeni z drugimi panogami gospodarstva, kar zadeva samostojnost v formiranju in delitvi dohodka, čeprav morda zlasti za železniška podjetja še vedno velja, da jih nekatera nerazrešena protislovja še vedno potiskajo na rob ekonomičnega in rentabilnega poslovanja. Zato pa je zdaj toliko bolj odločilno, da začno kolektivni intenzivno oblikovati notranje sisteme formiranja in delitve dohodka, ki so po mnenju sindikatov eden izmed prvih pogojev za prehod na intenzivnejše gospodarjenje.

S POLNO PARO V EKONOMSKE ODOSE

Nekaj je gotovo: gospodarska reforma je tudi v PTT in železniško transportni dejavnosti sprostila delovanje ekonomskih odnosov. Ne sicer v celoti niti se ti novi odnosi še ne odražajo v polni meri, kar pa je navsezadnje razumljivo, spričo še nedavnih močno centralističnih elementov v sistemu formiranja in delitve dohodka v teh dejavnostih. Druga značilnost pa je v tem, da je v obdobju po uveljavitvi novega gospodarskega instrumentarija bistveno porasla stopnja akumulativnosti poslovanja v PTT prometu, čeprav statistični podatki za nekatere uslužbe izpričujejo padec. Veliko nižja pa je še vedno stopnja akumulativnosti v železniško transportnih podjetjih, kar je posledica še vedno ne povsem ekonomičnih tarif, s pretiranimi stroški obremenjenih uslug, ki pa so spet posledica dosedanjih minimalnih vlaganj.

In če bi hoteli ob tem poiskati še tretjo značilnost, potem je treba reči, da so se vendarle za obe dejavnosti na stečaj odprla vrata v smotrnejše gospodarjenje in uspešnejše poslovanje. Padec nekaterih uslug v PTT službi že zdaj sili k razmišljanju, da bi bilo morda le koristno »narediti nekatere korekture navzdol pri posameznih tarifah« ter si večji dohodek zagotavljati z večjim obsegom dela. Železniško transportna podjetja pa so kot prvi ukrep za prehod na ekonomske odnose napovedala ukinitve nerentabilnih prog in postaj; zdaj bo potrebno poseči še po drugih notranjih rezervah: boljši organizaciji dela, poslovnejšem odnosu do koristnikov, konkurenčnem odnosu do cestno transportnih podjetij.

IZOBLIKOVATI SISTEM NEPOSREDNEGA UPRAVLJANJA

Možnosti za prehod na intenzivnejše gospodarjenje — ponekod seveda bolj, drugje spet manj — so torej dane. Toda sindikati k tej ugotovitvi pristavljajo novo: zlasti od odnosov znotraj podjetij je odvisno, kako se bo poslej razvijalo gospodarjenje v PTT in železniško trans-

portni dejavnosti, predvsem pa bodo te spremembe dobile svojo polno veljavo šele z oblikovanjem sistemov formiranja in de-

ZA ŽELEZNIČARJE JE TA ČAS SE POSEBNO ODLOČILEN. V LETOSNEM LETU BODO SPREJELI SVOJ NOVI STATUT. IN OD TEGA, KAKO BODO IZOBLIKOVALI TO SVOJO INTERNO USTAVO, JE ODVISNO, KAKO BODO POSLEJ ZIVELI IN DELALI NA NASI SLIKI: EKIPA PROGOVNIH DELAVCEV NA LJUBLJANSKI POSTAJI ČAKA SVOJ VLAK.

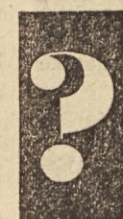
FOTO SLUŽBA DE

litve dohodka znotraj delovnih kolektivov. Vsaj v tem primeru pa reforma za zdaj še ni povzročila bistvenih premikov.

Novo se tako prepleta s starim. In čeprav je očitno, da bo gospodarjenje tako na pošti kot na železnici dobilo svojo polno veljavo šele z neposrednim upravljanjem v delovnih enotah, s prenosom vseh stroškov poslovanja na neposredne proizvajalce, z oblikovanjem in delitvijo dohodka na ravni ekonomskih enot in ne le na ravni posameznih podjetij, pa je ta proces več kot počasen. V mariborskem PTT podjetju imajo sicer sedem ekonomskih enot — sistem formiranja in delitve dohodka pa je še vedno zasnovan na ravni podjetja. V nekaterih drugih podjetjih so celo ukinjali delovne enote, namesto da bi materializirali njihove pristojnosti. Podobno v železniškem prometu. In vendar spet primer mariborskega železniškega transportnega podjetja jasno izpričuje, kam naj bi se poslej razvijali sistemi formiranja in delitve dohodka, nagrajevanja po delu, kako naj bi se razvijali ti ekonomski in s tem tudi družbeni odnosi znotraj kolektivov.

VSA POZORNOST NAJ VELJA NOVIM STATUTOM

Razvoj samoupravljanja v PTT in železniško transportni dejavnosti ne le da zaostaja za

Novi zunanjetrgovinski zakon, tako vsi pričakujemo, bo dal delovnim organizacijam, ki se vključujejo v mednarodne delitve, večja izvozna in uvozna pooblastila. Liberalnejši devizni režim naj bi jih spodbujal k večji mednarodni izmenjavi tržnih viškov in jih postopno pripravil na naslednji, težko pričakovani korak — na sproščeno devizno gospodarstvo, ko bo deviza postala blago, kakor vsako drugo, s katerim boš svobodno razpolagal, ga uporabljal zase ali prodajal...

Istočasno, ko se počasi in z velikimi težavami rojeva ta novi zakon, pa se dogaja naslednje:

1. Matrez — podjetje, ki skrbi za materialne rezerve jugoslovanske tekstilne industrije, ni niti vprašal proizvajalcev, kakšne provenience bombaža potrebujejo za realizacijo svojih proizvodnih planov in izpolnitev pogodbenih obveznosti do domačih in tujih kupcev.

2. Sekretariat za zunanjo trgovino pri Zvezni trgovinski

drugimi gospodarskimi panogami, tudi sicer je v marsičem zastal. Sindikati zato kritično pristavljajo, da so v marsikaterem podjetju še pred leti imeli bolj razvito samoupravljanje, kot pa ga imajo danes. In če je razvoj ekonomskih odnosov neposredno odvisen od nadaljnega uveljavljanja samoupravnih odnosov, potem je prav v tem trenutku še posebej važno, kako bodo v PTT in železniško transportni dejavnosti izoblikovali svoj samoupravni mehanizem.

Tako združeno PTT podjetje kot združeno železniško transportno podjetje pa prav zdaj uzakonjujeta nadaljnji razvoj ekonomskih in družbenih odnosov v novih statutih. Kako ga bosta dokončno formulirali, je za zdaj še težko reči. Sindikati pa vztrajajo pri zahtevi, da mora biti izhodišče ne združeno podjetje, temveč delovna enota, da se dohodek formira in deli ne samo v združenem podjetju in v matičnem podjetju, temveč v delovni enoti, da se samoupravljanje ne začne pri centralnih organih združenega podjetja ali pri organih upravljanja posameznih podjetij, temveč pri neposrednem gospodarjenju proizvajalcev v ekonomskih enotah. Vsakršno drugačno izhodišče pa bi pomenilo samo novo centralizacijo — namesto zvezne, republiške. Kako učinkovite pa so lahko centralistične težnje v gospodarjenju, smo se lahko doslej že nekajkrat prepričali.

S. B.

zbornici pa je — brez poprejšnjega posveta s proizvajalci — razposlal ob koncu decembra okrožnico, v kateri med drugim piše:

»Posebej poudarjamo, da je Jugobanka odobrila centraliziran uvoz sintetičnih in staničnih vlaken preko izvoznouvoznih podjetij Centrotekstil v Beogradu, Tekstil v Zagrebu in Jugotekstil v Ljubljani.«

Doslej so mnogi tekstilni kolektivi te surovine samostojno uvažali...

3. Sekretariat za zunanjo trgovino pri Zvezni gospodarski zbornici je prav tako z okrožnico in brez konsultacije s predstavniki industrije centraliziral uvoz utenzilij in reprodukcijskega materiala za konfektionarje in trikotažerje preko podjetja »Teking-invest« v Beogradu.

4. Tekstilci trdijo, da bo

imel sekretariat za zunanjo trgovino pri ZGZ — kljub novemu zunanjetrgovinskemu zakonu — skupno 22 do 24 uvoznih in izvoznih pooblastil.

Komentar o svobodnejšem zunanjetrgovinskem poslovanju v tekstilni industriji po sprejetju novega zunanjetrgovinskega zakona pa naj napiše oni, ki je o tem prepričan...

MARIOLA KOBAL

Pravna posvetovalnica DE

28 VPRAŠANJE:

Sem po izvidu zdravnika sposobna za delo s skrajšanim delovnim časom do konca letošnjega leta. Ker še nisem izkoristila letošnjega rednega letnega dopusta, me zanima, ali mi le-ta pripada, ali mi ga je delovna organizacija dolžna omogočiti z dvojnimi trajanjem, saj polovico delovnega časa plačuje Komunalni zavod za socialno zavarovanje in kakšno nadomestilo mi pripada za čas koriščenja letnega dopusta.

B. J. — RAVNE

Delavec, ki po odredbi zdravnika dela s skrajšanim delovnim časom, ima pravico, da do konca koledarskega leta izkoristi svoj letni dopust, ker bi ga sicer delovna organizacija, v kolikor mu tega ne bi odobrila, prikrajšala za to pravico, ki mu pripada po temeljnem zakonu o delovnih razmerjih. Izredno možnost koriščenja letnega dopusta v času dela s skrajšanim delovnim časom določa drugi odst. čl. 63 zakona o zdravstvenem zavarovanju, ki pravi, da tudi takemu delavcu, ki koristi letni dopust, pripada ustrezno nadomestilo dela osebnega dohodka.

Delavcu, ki dela s skrajšanim delovnim časom, pripada letni dopust v dolžini, določen po osnovah in merilih splošnega akta njegove delovne organizacije, zato za odobritev dolžine letnega dopusta v dvojnem trajanju ni nobene osnove, saj se letni dopust določa v delovnih dnevih in ne delovnih urah; delo s skrajšanim delovnim časom pa je le pravica, določena po zakonu o zdravstvenem zavarovanju, namenjena usposobitvi delavca, da bo delal s polnim delovnim časom. Dejstvo, da prejme delovna organizacija za polovico delovnega dneva za takega delavca nadomestilo od Komunalnega zavoda za soc. zavarovanje, na dolžino letnega dopusta, ne vpliva.

Ker mora delovna skupnost določiti nadomestilo za čas, ko delavec koristi letni dopust in kateri znaša najmanj toliko,

kolikor znaša povprečna akontacija delavčevega osebnega dohodka za minule tri mesece, pripada to nadomestilo iz člena 70 temeljnega zakona o delovnih razmerjih delavcu v celoti in ne samo za čas, kolikor po izvidu zdravnika lahko dela. V kolikor pa bi bilo nadomestilo delovne organizacije določeno po členu 70 TZDR manjše od nadomestila, ki ga delavec prejema od Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje, pa bi delavcu pripadala tudi razlika med nadomestilom delovne organizacije in nadomestilom Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje.

A. POLJANŠEK

29 VPRAŠANJE:

Ali v smislu člena 103 temeljnega zakona o delovnih razmerjih delovna skupnost v času delavčeve nezmožnosti za delo (bolniški stalež) ne more skleniti, da delavcu preneha delo v delovni organizaciji, ali pa mu v tem času ne more samo vročiti odločbe o prenehanju dela?

Z. K. — KRŠKO

Po členu 103 temeljnega zakona o delovnih razmerjih ne more delovna skupnost skleniti, da preneha delavcu proti njegovi volji delo v delovni organizaciji, kadar je po zdravniškem izvidu začasno zdravstveno zadržan oziroma nezmožen za delo, dokler je na strokovnem izpopolnjevanju ali specializaciji, na katero ga je napotila delovna skupnost, dokler je na letnem dopustu, na mladinski delovni akciji, na vojaških vajah ali na doslužitvi vojaškega roka do treh mesecev, in dokler je delavka noseča ali ima otroka, starega do 8 mesecev. Ne glede na to, da ta člen izrecno določa le, da delovna skupnost v naštetih primerih ne more skleniti, da bi delavcu proti njegovi volji prenehalo delo v delovni organizaciji, lahko iz smisla določil tega zakona (členi 102, 106, 109, 110, 112, 118 in 120) sklepam,

da delavcu v primerih iz člena 103 TZDR ni mogoče vročiti sklepa o prenehanju dela niti ne more v teh primerih pristojni organ upravljanja delovne organizacije skleniti, da mu preneha delo v delovni organizaciji.

Delovna organizacija namreč v primerih odsotnosti delavca oziroma v primerih neosečnosti delavke ne more skleniti, da takemu delavcu delo preneha, ker bi mu tako odvzela pravico iz člena 117 TZDR, po kateri ima delavec pravico biti navzoč na seji organa upravljanja, kadar se odloča o njegovi pravici ali dolžnosti v delovni organizaciji, ali pa bi delavko, ki je noseča oziroma ima otroka starega do 8 mesecev, spravila v času njenega psihofizičnega stanja v negotov položaj, kar bi za tako delavko imelo škodljive posledice.

Prav tako pa delovna organizacija delavcu v naštetih primerih ne more vročiti niti odločbe o prenehanju dela proti njegovi volji, ker bi mu bila tako odvzeta ali vsaj otežkočena pravica do ugovora, saj takrat delavec ni spoznan z dejanskim stanjem in z razlogi, ki so narekovali izdajo takega sklepa in tako ne bi mogel konkretno in podrobno utemeljiti svojega ugovora zoper tak sklep.

A. POLJANŠEK

KUPON za pravno
posvetovalnico DE

Najprej analiza nato ukrep

Zakaj mrzličnost v pripravah na 42-urni delovni teden? • Do sedmega aprila letos morajo delovne organizacije sprejeti le načrte in programe za ta prehod • Zakon predvideva, da morajo kolektivni izpolniti pogoje za prehod na skrajšani delovni teden do leta 1970

V času reforme je precej gospodarskih organizacij, ki so se že začele pripravljati na uvedbo 42-urnega delovnega tedna, priprave preložilo na kasnejši čas, nekatere med njimi, ki so celo že skrajšale delovni teden, so ponovno vpeljale 48-urni delovni teden, kar neposredno dokazuje, da so se na skrajšanje delovnega časa premalo resno pripravile. Takšno ukrepanje daje vtis, kakor da reforma nasprotuje skrajšanju delovnega tedna, čeprav gre pri skrajševanju delovnega tedna za enaka hotenja, ki si jih prizadevamo doseči tudi z ukrepi gospodarske reforme. Tudi pred uvedbo skrajšanega delovnega tedna, je treba temeljito proučiti gospodarjenje in poslovanje v podjetju in širši politično teritorialni skupnosti. Le takšna temeljita analiza je lahko osnova za ukrepe, s katerimi je moč doseči izboljšanje organizacije proizvodnje, naraščanje produktivnosti dela ter večjo ekonomičnost in rentabilnost poslovanja. Šele uresničitev ukrepov, s katerimi je moč to doseči, pa lahko rezultate proizvodnje in poslovanja toliko izboljša, da lahko delovne organizacije brez škode za akumulativnost in osebne dohodke delavcev skrajšajo delovni teden.

V zadnjem času so začele gospodarske organizacije in celo nekatere občinske skupščine mrzlično iskati možnosti in načine, kako bi v kratkem času izpeljali vse potrebne priprave in še pred aprilom letošnjega leta uvedli 42-urni delovni teden. Pri tem gre očito za zmoto in celo škodljivo razlago določil temeljnega zakona o uvedbi 42-urnega delovnega tedna. Razlikovati je treba namreč pred rokom, ki ga zakon določa za sprejetje programov in načrtov priprav ter ukrepov, s katerimi bi potem ustvarili pogoje za skrajšanje delovnega časa, in končni rok, do katerega morajo delovne organizacije pogoje izpolniti in uvesti 42-urni delovni teden. V enem letu po sprejemu zakona, to je do 7. aprila 1966, morajo delovne organizacije sprejeti načrte in programe, po katerih bodo potem izvajali ukrepe in priprave za dosegajo pogojev, da bi jim bilo mogoče najkasneje v petih letih po sprejemu zakona, tj. do 7. IV. 1970, priti na 42-urni delovni teden. Da zakon namreč ne razumeje tako, kaže dejstvo, da doslej gospodarske organizacije v splošnem še sploh niso sprejele takšnih dolgoročnih programov in načrtov priprav, za kar je vzrok zmotno mnenje, da mora izdelava načrta in programa ukrepov biti hkrati že tudi dokaz, da gospodarska organizacija izpolnjuje vse pogoje in da se lahko takoj, ko je tak elaborat sprejet, uvede 42-urni delovni teden.

Razlika je namreč v tem, da je do aprila, kakor predvideva zakon, rok za pripravo načrtov in programov za izpolnitev pogojev, da bi lahko skrajšali delovni čas, za to delo na razpolago še dovolj časa; gotovo pa ni dovolj časa, da bi vse gospodarske organizacije lahko te pogoje tudi že izpolnile. Načrti in programi, ki jih morajo gospodarske organizacije sprejeti in pred tem predložiti tudi v mnenje občinskih skupščinam, vsebujejo pri tem le analitično ugotovitev sedanega stanja gospodarske organizacije in konkretizirani plan ukrepov, ki jih je potrebno izpeljati, in še kdo bo skrbel za njihovo izpeljavo, ter na kakšen način in do kdaj bodo uveljavljeni. Za priprave in izvajanje ukrepov po takšnem načrtu in programu je dovolj časa. Zakon predvideva, da morajo pogoje za uvedbo 42-urnega delovnega tedna izpolniti vse delovne organizacije do leta 1970.

Napačno pojmovanje priprav za skrajševanje delovnega časa, enačenje načrtov in programov za priprave in ukrepe z dokončnimi elaborati o doseženih pogojih za skrajšanje delovnega časa ter ne dovolj pretehtane in nedozorele odločitve pa imajo lahko za naše gospodarstvo zelo težke posledice. Skrajševanje delov-

nega časa za 6 ur v tednu je resen in zelo odgovoren poseg v gospodarstvo, zato mora biti vsaka odločitev o tem rezultat obsežnih in poglobljenih priprav, temeljiti mora na izčrpnih in tehtnih elaboratih in analizah možnosti in stanja poslovanja gospodarske organizacije.

Vsako kampanjsko pripravljanje elaboratov in hitro ter ne dovolj premišljeno skrajševanje delovnega časa, ko dejansko še niso z izvedbo predvidenih ukrepov zagotovljeni pogoji, da bi v krajšem delovnem času lahko dosegli vsaj dosežane, praviloma pa boljše proizvodne in poslovne rezultate, bo nujno povzročilo poslabšanje poslovnega uspeha. Delovni kolektivi se morajo zavedati odgovornosti, kajti skrajšanje delovnega časa delavcev za 12,5 % ob sedanjih organizacijah proizvodnje in gospodarske moči, ki smo jo doslej dosegli, ni tako preprosto.

Če bo razvoj našega gospodarstva zaradi slabo pripravljene skrajševanja delovnega časa stagniral, potem tudi samo skrajšanje delovnega časa delovnim ljudem ne more dati tistih pozitivnih pridobitev, ki bi jim jih po name-nu moralo dati. Kajti nobeni zdravstveni, psihofiziološki, sociološki, družbeno-politični in drugi ugodni učinki skrajšanja delovnega časa za delavce ne morejo odtehtati stagnacije ali celo nazadovanja gospodarske moči, življenjske ravni in s tem perspektiv našega razvoja.

PAVLE BRGLEZ

PREPOVEDANE IGRE

FOTO SLUŽBA DE

S kladivom ...

Račun brez krčmarja

Menda ne bo nihče trdil, da so računi brez krčmarja prijetna stvar. Toda vsi vemo, da taki računi so. In celo zanj so plačali tudi v šoštanjski Galanteriji.

Pa da ne bi modrovali v nedogled, za tole gre: v Galanteriji so se že leta nazaj pritoževali nad zastarelim strojnimi parkom, zastarelimi proizvodnimi procesi. Se pritoževali, pri tem pa kljub vsemu razmeroma dobro živeli, saj so iz teh res nekoliko preveč postaranih strojev iztisnili, kar se je pač dalo. In razen tega tudi domače tržišče ni kdo ve kako razkošno založeno z galanterijskimi blagom.

Vendar pa v šoštanjski Galanteriji niso hoteli več biti skromni in so se odločili, čeprav pod precej ostrimi pogoji, za nakup sodobnejše strojne opreme pri sosedih Italijanih, mojstrih v tovrstni proizvodnji. Toda vsa predvidevanja o boljših rezultatih so ostala samo na papirju, razen tega pa bi prišli šoštanjski galanteristi skorajda »na kanta« zaradi teh novih avtomatov.

Kaj se je pravzaprav primerilo. Hoteli so imeti boljše kvaliteto svojih izdelkov, hoteli so povečati obseg proizvodnje, hoteli so osvojiti tržišče, ja, vse to so hoteli, stroji pa so bruhalo celo po 70 % škarta, škarta — iz uvoženih surovin!

Pa da se ne bi napak razumeli. Ne zato, ker bi bili novi avtomati slabi, ker bi šlo za kako gospodarsko sabotažo, preprosto zato, ker so šoštanjski galanteristi pri tistih preračunavanih pozabili, kdo bo delal na teh novih strojih, pravzaprav, ali bo sploh znal kdo delati.

Tako je »ceha« za tale računček brez krčmarja bila prislilna uprava. Res pa je tudi to, da zdaj prislilni upravitelj le napoveduje, da bo ta račun kmalu storniran. Zgodba o avtomatih in računih brez krčmarja pa seveda ostane.

S. B.

... po prstih

IZ RAZGOVOROV NA TEMO: VKLJUČEVANJE V MEDNARODNO DELITEV DELA

KAKO SI GOSTOL PRIDOBIVA ZAUPANJE

Goriške strojne tovarne in livarne — GOSTOL izvajajo približno desetino celotne proizvodnje. Šestina izvoza — 30 milijonov dinarjev — odpade na kooperacijo z italijansko tovarno usnjarskih strojev »Officine di Cartigliano« iz Vicenze. Prav ta podatek je služil kot okvir za razgovor o načinih in poteh, kako se vključujemo v mednarodno delitev dela in — kar je nemara še važnejše, predvsem kot pogoj uspešnejše izmenjave — kako si pridobivamo zaupanje na tujih tržiščih.

Velja povedati, da GOSTOL v zadnjem obdobju svojo proizvodnjo specializira za potrebe livarn in da licenčna proizvodnja vakuum strojev za sušenje kože v bistvu pomeni postransko dejavnost; še posebej v zadnjem času, ko te stroje precej težko prodajajo, ker usnjarne nimajo sredstev za modernizacijo. Na-

vzlic temu pa so v Goriških strojnih tovarnah in livarnah nadvse zadovoljni, ker menijo, da so si odprli zanesljivo pot na zahodni trg.

Dejstva so enostavna, da bolj biti ne morejo: po vsej državi in v tujini, tako na zahodu kot v vzhodnih državah so iskali kooperante, s katerimi bi skupaj

razvijali osnovni proizvodni program. Kot že rečeno gre pri tem za proizvodnjo opreme, potrebne livarnam. Kooperanta, ki bi ustrezal njihovim potrebam in razmeram, niso našli. Cisto brez uspeha pa njihovo iskanje le ni bilo. Z italijanskim proizvajalcem so se dogovorili za licenčno proizvodnjo. Tovarna »Officine di Cartigliano« jim pošilja najzahtevnejše sestavne dele, ki jih GOSTOL plačuje za izvozom tistih sestavnih delov, ki jih lahko izdelata, čeprav so zanj surovine in reprodukcijski materiali dražji kot v tujini. In ne samo to: z izvozom ne pokriva samo uvoza, pač pa zadovoljuje skoraj vse potrebe italijanskega proizvajalca po tistih sestavnih delih, ki mu jih GOSTOL lahko dobavi. Gre torej za izvoz, ki — čeravno ni visok — presega obseg običajne kompenzacije. Razen tega pa je italijanski kooperant zadovoljen s svojim jugoslovanskim partnerjem, ker je tako v kvaliteti kot ceni in rokih zanesljivejši od dotedanjih domačih — italijanskih — kooperantov. Oba partnerja sta torej s to kooperacijsko pogodbo pridobila ugodnejše poslovne in delovne pogoje, razširila pa sta si tudi trg. Po tej pogodbi GOSTOL lahko prodaja svoj — licenčni — proizvod v naši in v vseh vzhodnih državah, kar je v tej obliki zelo privlačno za oboja proizvajalca-kooperanta.

Lahko bi rekli: zakaj malenkost obešati na veliki zvoni! Vendar ni tako. Primer Goriških strojnih tovarn in livarn opozarja na možnosti, predvsem pa tudi na poto, ki lahko pripeljejo do širšega mednarodnega sodelovanja in delitve dela. Vendar ne gre samo za to. Če dosedanje enoletno sodelovanje Goriških strojnih tovarn in livarn z italijanskim proizvajalcem je opozorilo na marsikatero bogato izkušnjo in samo vprašanje je, kako bo GOSTOL to znal izkoristiti. Skoraj pa bi lahko verjeli, da kolektiv tega podjetja ne bo zamudil priložnosti, ki se je ponudila. Prvič že zato ne, ker se je zavestno odločil za kooperacijo z inozemskim proizvajalcem, ker je potreboval odskočno desko v svet. Drugič pa zato ne, ker bi bilo škoda, če bi se pretrgale že navezane vezi s številnimi tujimi, predvsem italijanskimi proizvajalci; zato, ker so vsaj malo spoznali organizacijo tujih trgov, način poslovanja njihovih izvoznouvoznih podjetij, carin in podobno. To pa je tisto, kar je po prepričanju tovarišev iz podjetja GOSTOL najbolj dragoceno. Posvobod, kamor so prišli, so namreč občutili znatno poslovno nezaupanje, kar je posledica naše vsesplošne nesolidnosti prejšnjih let, medtem ko v tehničnem pogledu, glede tehnologije in kvalitete njihovih izdelkov ni bilo pripomb; skratka: občutili so utrip tujega trga in spoznali svoje možnosti, če bi se prilagodili zahtevam tujih kupcev. Poslovno nezaupanje pa je mogoče omajati le s poštenim delom in solidnostjo. Samo tako si bodo ustvarili svoje »ime« in kakor je že bilo zapisano, so dobro začeli.

-mG

Pripombe in predlogi

Naj bodo tudi ponesrečenci zaposleni?

V izlaški tovarni elektro-porcelana se poškoduje največ delavcev na rokah. Gre v glavnem za lažje poškodbe, kljub temu pa so delavci onesposobljeni za delo. Ugotovili pa so, da se mnogi zaposleni poškodujejo tudi na poti na delo, vsaj tako navajajo ponesrečenci v prijavah o nesreči. Kajpak na nesreče pri delu in izven dela povzročajo dokajšnje pregrevanje rednemu proizvodnemu procesu, a tudi sredstva za plačevanje dopolnilnega prispevka zavodu za socialno zavarovanje bi lahko uporabili v druge namene.

Prav zavoljo tega je njihov predlog, naj bi lažji ponesrečenci prišli nazaj v tovarno, vsega spoštovanja vreden. Takole menijo: razmišljali smo

o tem, kako naj bi nam te vrste bolniki na ta ali oni način vendarle pomagali. Vsi lažji poškodovanci bi, brž ko bi minile bolečine, prišli nazaj v tovarno. Toda v tovarni ne bi delali, vsaj ne tisto delo, ki so ga opravljali pred nesrečo, pač pa bi lahko nadzorovali pri tem ali onem delu, saj je narava našega dela takaka, da je pozornost vseskozi nujno potrebna, opravili bi kako lažje delo, ki ne terja rok, in ki ga je v tovarni na pretek. In kar je najvažnejše: vse to ne bi zdravljenju rok v ničemer škodovalo.

Čeprav je predlog nekoliko nenavaden, pa vendarle kaže o njem razmisлити. V Izlakah tudi poudarjajo, da v nobenem primeru ne nameravajo

okrniti pravice do zdravljenja, saj konec koncev vsak posameznik plačuje sredstva za zavarovanje in zdravljenje, sodijo pa, da bi tudi tak način odkrivanja notranjih rezerv prispeval majhen delež k zmanjševanju vseh tistih vzrokov, ki ovirajo boljše in učinkovitejšo proizvodnjo pa tudi višje osebne dohodke.

In samo od sebe se ponuja novo vprašanje: čemu pa v tej delovni organizaciji raje ne poskrbe za temeljitejšo preventivne ukrepe, ki bi onemogočili vsakršne, pa tudi lažje nezgode? Resnici na ljubo je treba povedati, da so izlaški keramičarji že veliko storili. Mimogrede povedano, celo zdravniške iz zagorskega zdravstvenega doma so povabili v

tovarno, ki so si natanko ogledali vsa delovna mesta.

Skrb za zdravje zaposlenih se kaže tudi v vzorno urejeni družbeni prehrani, v sklepu, da v zimskih mesecih povrnejo delavcem prevozne stroške na delo in z dela, v tem, da vsi ki delajo na zdravju škodljivih delovnih mestih, brezplačno prejemajo mleko, in končno se ta skrb razkriva tudi v tem, da vsem tistim proizvajalcem, ki jih zdravniške komisije pošljejo na okrevanje ali preventivno zdravljenje, priznavajo več kot polovico dni za izredni plačani dopust, medtem ko vsem tistim delavcem, ki jim zdravniki predlagajo spremembo delovnega mesta, nudijo ustrezno zamenjavo.

M. V.

Po osmih letih črno na belem

• Pred osmimi leti je v nekem kranjskem podjetju zaprosila njihova uslužbenka za stanovanje. Osem let uslužbenka ni dobila na svojo prošnjo nobenega odgovora, pa tudi stanovanja ni bilo na razpolago. Letos pa ji je stanovanjska komisija pisмено sporočila »črno na belem«, da v tem letu še ne more priti na vrsto za stanovanje. Stanovanjska reforma je torej v teku. Toda po vsem sodeč smo postali samo bolj pismeni. Stanovanj pa še vedno ni.

Regres po dveh kanalih

V drugem polletju lani je večina delovnih organizacij prenehala z regresiranjem prevoznih stroškov. Povečini si plačujejo prevoze na delo »vozači« sami. V Loški tovarni hladilnikov so pa ubrali drugačno pot. Zavedajo se, da so stroški prevoza na delo dejansko materialni stroški. Če bi namreč nadomestila za voznine izplačali v obliki osebnih dohodkov, bi družbene dajatve obremenile celoten strošek nadomestil pri prevozi. Zaradi tega so se odločili za poseben način regresiranja.

Prevoz na delo iz Ljubljane do Škofje Loke velja mesečno 130 novih dinarjev. Od tega zneska plača delavec, ki se vozi na delo, tretjino, četrtino prispeva družba, preostali znesek pa delovna organizacija. Podjetje plača sicer v celoti vse stroške prevoza iz svojih materialnih stroškov, tretjino stroškov, ki obremenijo posameznega vozača, pa odtegnejo delavcu pri osebnem dohodku. Na tak način prihrani podjetje v tem primeru (prevoz Ljubljana — Škofja Loka) 32,50 novih dinarjev pri 60-odstotni obremenitvi izplačil za osebne dohodke, kajti podjetje plača v resnici iz materialnih stroškov samo 42% skupnih stroškov prevoza na delo.

Ostajata samo dve vprašanji: kako razumejo ta način regresiranja delavci, ki dobijo konec meseca za enako opravljeno delo na primer za 43,33 novih dinarjev manjši osebni dohodek kot njihovi sodelavci in zakaj ne bi mogli tega vprašanja rešiti z veljavnimi zakoni, namesto da iščejo protizakonite rešitve?

-ar

proizvodnjo. Zdaj pa delajo vse to po zdravi pameti.

»Kaj pa druga podjetja?«

»Za Tekstilindus bi opravljali obračun osebnih dohodkov, ker imajo veliko število zaposlenih, za Savo skladiščno knjigovodstvo, za druga podjetja pa različna dela.«

»Z ustanovitvijo centra bo najbrž nastal višek delovne sile v podjetjih, ki se bodo znebila velikega dela, ki ga sedaj opravljajo »ročno«. Stroji so pa hitrejši. Ali imate o tem kakšne podatke.«

»Podatkov o tem nimamo, brez dvoma pa za isto delo ne bo več potrebna takšna številna armada uradnikov. Rabili pa bomo več ljudi, ki bodo znali podatke spremljati in analizirati. Važno je tudi, kakšne bodo odločitve v tovarnah. Avtomatizacija administracije lahko veliko prispeva, da se storilnost dela poveča, če bodo odločitve pravilne.«

ZDRAVKO TOMAŽEJ

BESED NE STRESA IZ ROKAVA

Zelo redki so pri nas ljudje, ki svoje misli dokazujejo s svinčnikom in papirjem. Veliko več je ljudi, ki svoje trditve stresajo iz rokava. Do tega spoznanja mi je pomagal Stefan Kadoič, ki sem ga po nasvetu mnogih kranjskih mož potegnil za rokav.

Stefan Kadoič ni izjemen človek glede konjčkov. Zaposlen je na višji kadrovski šoli v Kranju. Strokovnjak je za organizacijo dela v podjetjih. Ker veliko hodi po tovarnah, točno ve, kaj pri nas gre in kaj ne gre.

Začel sem z razčiščevanjem pojmov. Ker nisem vedel, kakšen bo odziv, sem ponovil, kar sem zvedel od drugih.

»Slišal sem za vaš revolucionarni skok!«

Uganil je, kaj hočem, vendar me je odločno zavrnil, da pretiravam.

Naj pojasnim, kaj sem imel za bregom. Skupina strokovnjakov v višji kadrovski šoli v Kranju je izdelala načrt o ustanovitvi mehanografskega centra za kranjsko industrijo. Ta center bi opravljal različna dela za več kranjskih tovarn.

»Kaj je pravzaprav naloga centra?«

»Z različnimi mehanografskimi sredstvi, ki jih v svetu poznajo, bi želeli tudi v Kranju nekoliko avtomatizirati administracijo v tovarnah. V industrijskih državah že precej časa uporabljajo različne stroje za zbiranje in urejanje podatkov. Ker so to dragi stroji, ki po navadi v posameznih podjetjih niso dovolj izkoriščeni, smo menili, da bi zbrali sredstva in za več podjetij opravljali naročena dela.«

»In kako so v tovarnah sprejeli vaš načrt?«

»Stvari so pri nas še tako neznane, da smo morali začeti najprej s prosvetljevanjem. Naleteli pa smo na precej zadržanosti pri vodilnih uslužbencih. Nezaupanje je v tovarnah tudi do stvari, pri katerih je treba združevati sredstva.«

»Torej razbijate trde orehe?«

Stefan Kadoič je stresel na mizo obširno gradivo, ki so ga zbrali. Računi kažejo, da denar ne bo vržen v stran.

»Ko se v podjetjih pri kavi pogovarjamo o našem delu, ni večjih nasprotnikov. Teže pa je takrat, ko se pogovarjamo o nakupu potrebnih strojev in o denarju. Toda zdaj smo že tako daleč, da vemo, katera podjetja bodo pristopila. Od kranjskih tovarn in podjetij so se za načrt izrekli v Tekstilindusu, v Savi, v Standar-

OBISKALI SMO FRANJA BRATINO, ENEGA NAJSTAREJŠIH JUGOSLOVANSKIH IZUMITELJEV

Mrzličnost, volja in izvirnost

Še malo pa si bo naložil osni križ in vendar mu ne bi prisodili tako visoke starosti, kajti živahen je, iskriv, mrzlično nemiren in poln načrtov.

Obisk pri Franju Bratini iz Ljubljane, enem najstarejših jugoslovanskih izumiteljev. Človeku, ki je v zadnjih petdesetih letih ustvaril 19 patentov s področja letalske in hladilne tehnike; človeku, ki je med prvimi na svetu predlagal reakcijski pogon za letala; človeku, ki je vedno mislil predaleč naprej, da bi njegove zamisli dobile tudi pravo ceno in — priznanje.

Pa vendar — ni pobit, obupan ali razočaran. Čeprav so ga imeli za zanesenjaka in človeka, ki mu manjka vsaj eno kolesce, čeprav se je zaman trudil, da bi do kraja prodrl s svojimi predlogi, je njegova ideja vseeno obveljala; čeprav so si jo prilastili in razvili drugi. Reakcijska letala dandanes pomenijo vsakdanjost... takrat, pred 43 leti, mu niso verjeli. In če preskočimo čas med obema vojnama, ko je zaman prepričeval strokovnjake tedanje jugoslovanske vojske, naj bi vsaj nekaj časa namenili tudi uresničevanju njegovih predlogov; če se ozremo v današnji čas, potem je Franjo Bratina dobil še neko drugo zadoščenje. Po poti, kakor ji je predlagal, se je začela razvijati naša industrija hladilnih naprav.

Povrnimo se za trenutek v leta takoj po začetku našega stoletja. Na straneh tedanjih časopisov se vedno pogostejše pojavlja ime Edvarda Rusjana, našega prvega letalca. Franjo Bratina je njegov ožji rojak, doma iz Ajdovščine, v tistih letih študent prava na Dunaju. Študij obesi na klin in začne prebirati tehnično literaturo. Vse groše, kolikor jih je imel, porabi za knjige. Podpira ga stric. Bratina se poglablja v aerodinamiko. Rusjan in njegovi prijatelji mu posredujejo praktične izkušnje. Rusjan se pritožuje nad motorjem. Bratina razmišlja še o tem. Motorji so težki, vendar nimajo pravega učinka, kaj bi bilo, če bi obrnil na glavo vse tedaj znane principe? Meseci in leta minevajo, ko Bratina snuje. Naposled, 1922. leta pripravi svoj »generator mlaza«, kakor je bilo zapisano v patentni prijavi.

Ne razumejo ga ali pa nočejo doumeti njegovih predlogov, vendar ne odneha. Sledijo drugi patenti s področja letalske in kasneje tudi hladilne tehnike. Leta minevajo. Vojna začasno prekriža njegovo delo. Nova Jugoslavija... »Pokojni Boris Kidrič me je postavil za referenta za razvoj hladilne industrije pri takratnem zveznem ministrstvu,« se spominja Franjo Bratina. »Moj predlog, kako naj bi se osamovoljili tudi na tem področju, je bil sprejet.«

Čeprav mu je zmanjkovalo časa, Bratina ni pozabil svoje življenjske strasti — izumiteljstva. Tako je dozorela tudi njegova zamisel za konzerviranje

hrane s hitrim zmrzovanjem na nizkih temperaturah. »To bi zdaj rad prenesel tudi v vsakdanje življenje,« pravi. »V velikih stanovanjskih blokih in stolpnica bi lahko uredili paviljone za skupno globoko hlajenje, nekakšne najodobnejše shrambe — na primer za ozimnico. O tem zdaj razpravljam z našimi tovarnami, ki menijo, da je predlog v tehničnem pogledu zanimiv in sprejemljiv, da pa ni denarja zaradi reforme. Mislim pa, da to pomeni najkoristnejša od vseh mojih izumov...«

Morda njegova zamisel nikoli ne bo uresničena; morda bo uresničena šele takrat, ko bomo cenili vsako ped prostora. Vseeno pa moramo priznati, da navzlic visoki starosti še vedno razmišlja, kaj bi bilo mogoče storiti, da bi mlajše generacije bolje živele.

Franjo Bratina še zmeraj kupuje knjige, čeprav manj kot včasih, ker so postale preveč drage ali pa je njegova pokojnina premajhna. Obenem zbira gradivo o izumiteljstvu in propagira ustanovitev svetovnega izumiteljskega centra, morda pod okriljem OZN.

govega prihodnjega razvoja,« pripoveduje. V njegovih očeh se tedaj pojavita lesk in ganjenost, nemara pa tudi vizija, da bodo mlajši rodovi le uresničili (ne samo njegov) cilj in željo. Je Bratina res fantast, idealist ali utopist? Ne, prav gotovo ni tak. Njegova nesreča je samo v tem, da njegove nove, pravzaprav tudi revolucionarne ideje niso našle pravega odmeva v času, ko je bil še poln ustvarjalnih in telesnih moči. -mG

Za ptujsko Avtoopremo aktualno vprašanje

KAKO IZ ZAGATE?

Pred nedavnim so na izredni konferenci ZK v Avtoopremi Ptuj razpravljali o notranjih odnosih in o nekaterih nepravilnostih v podjetju. Še do nedavnega v kolektivu niso vedeli, v kakšni gospodarski stiki so se znašli. Prvič so o tem slišali preko radia, televizije in tiska. Na izredni konferenci pa so se nadrobno seznanili s svojim dosedanjim gospodarjenjem in ugotovili, da je kolektiv zašel v precejšnje težave in da so malo pozno začeli razmišljati, kako bi si izboljšali položaj.

Danes izdelujejo v ptujski Avtoopremi približno 300 raz-

ličnih izdelkov. Zato je povsem razumljivo, da so zavoljo tako razdrobljene proizvodnje stroški izredno visoki, ker so tudi se-tuje zelo majhne. Pri tem velja povedati tudi to, da so zaloge v zadnjih mesecih zelo porasle. Teko so na primer pred uvedbo gospodarske reforme imeli zalog za približno 100 milijonov starih dinarjev, v zadnjem času pa ugotavljajo, da so dosegle že prednost pol milijarde starih dinarjev. Zato menijo v Avtoopremi, da bi opustili proizvodnjo nekaterih svojih izdelkov, ki niso rentabilni. Na konferenci pa so tudi ugotavljali, da jim primanjkuje kvalificiranih in visoko-

kvalificiranih delavcev in da delajo na zahtevnejših delovnih mestih delavci brez kakršnihkoli delovnih izkušenj in strokovne izobrazbe. Nekvalificirano delo občutijo zlasti v kvaliteti izdelkov. Zgodilo se je, da jim kupci vračajo izdelke. Omenili pa so na konferenci tudi slabo evidenco nad materialnim in finančnim poslovanjem. Menili so, da so politične organizacije in samoupravni organi zelo slabo opirali svoje naloge, ker so prezrli težave in nepravilnosti in jih niso sproti obravnavali. zavoljo česar je zašel kolektiv v hude težave.

— oce

Vloga zabavnega tiska

tovarišev naše skupnosti, in v tistih nekaj minutah pred sestankom so mi povedali stvari, zaradi katerih mi je bilo tako hudo, da potlej, na sestanku, sploh nisem poslušal, kaj je pripovedoval predsednik; mislil sem le na njihove pripovedi. Ko je predsednik končal, sem se spomnil na prerokbe horoskopa in na rezultate kviza, ki sem ju prej prebral, vstal in dejal:

»Tovariš predsednik, dovolite nekaj vprašanj. Pred našim današnjim sestankom mi je nekaj vaših sodelavcev pripovedovalo o zadevah, ki me zelo bolijo. Prosim, da mi poveste:

Ali je res, da so nekateri vodilni tovariši v podjetjih dobili pred reformo po več milijonov dinarjev, da bi si kupili automobile, dokončali svoje vile ali počitniške hišice?

Ali je res, da so med nekaterimi nekdanjimi vodilnimi tovariši v občinskih skupščinah in v upravah, ki so po rotaciji zasedli bolj odgovorne položaje izven občin, tudi ljudje, ki z intrigami in z grožnjami skušajo preprečiti demokratično razpravo o njihovih napakah na prejšnjih delovnih mestih?

Ali je res, da živijo med nami tovariši, ki so tudi sami neposredno urejali vse dosedanje reforme v našem šolstvu, pa zdaj ne zaupajo tem šolam, ki so jih reformirali, in pošiljajo svoje otroke v inozemske šole?

Da se razumemo: jaz le sprašujem. Če pa je res, kar sem vprašal, bi prosil, da se o tem skupaj pogovorimo in najdemo možnosti za odpravo takšnih grdobij. Saj veste, rad imam tale naš socializem, tako rad kot vi; in vem, da vas prav tako boli kot mene, če je nekaj v njem slabega.«

Usedel sem se in potlej smo dolgo molčali; končno je spregovoril predsednik:

»Ne vem, tovariš, kje ste pobrali to čevkanje, kajti prepričan sem, da moji sodelavci niso...«

»Prisežem! Res so mi pripovedovali. Pred slabo uro, v bifeju... Sicer pa — naj sami povedo.«

Moji tovariši — nekateri med njimi so sedeli tudi v predsedstvu — pa so boljčali v mize pred seboj, in le Micka, ki je bila poprej v bifeju najbolj zgovorna, je rekla:

»Najbrž nisi razumel, o čem smo govorili. Saj je vendar razumljivo, da jaz kaj takega niti pomislila ne bi, kaj šele, da bi o tem govorila.«

Predsednik pa je dejal:

»Glejte, kam pripelje človeka težnja, da bi se z govorjenjem postavil, pa tisto, kar pripoveduje, zbira po ulicah in v bifejih in niti ne poskuša, da bi poprej ugotovil, kaj je res in kaj ni. Še najbolj pa mi je težko, ker je o tem govoril človek, za katerega sem sodil, da je povsem naš.«

Naslednjega dne sem ves obupan poiskal predsednika moje sindikalne podružnice, mu razložil, kaj se mi je zgodilo zavoljo mojega odnosa do horoskopov in kvizov, ter ga poprosil, naj mi pomaga.

Predsednik pa mi je rekel:

»Seveda, si pač bral horoskope in kvize v zabavnem tisku. Oslarija. Drugič pa beri takšne prerokbe in ugotovitve v resnem tisku in se po njih ravnaj!«

JANEZ VOLJČ

Najprej odnosi, potem denar

»Je res, da je bila tovarna leta 1962 pred likvidacijo?«

»Res je! In še 71 milijonov starih dinarjev izgube je bilo.«

»Pa danes?«

»Danes smo na konju. Sanirali smo izgubo in lani prigrisposodarili za sklade že nad sto milijonov starih dinarjev...«

»Kako ste uspeli?«

»Pomagal nam ni nihče. Tudi višjim osebnim dohodkom smo se morali odreči...«

Takole je ondan začel teči pogovor v Lami, tovarni kovinskih in plastičnih izdelkov v Dekanih pri Kopru. Na naša vprašanja so odgovarjali inž. Ivo Turk, vodja razvoja, Boro Rokvič, vodja analize trga, Bogomir Medved, računovodja, Ante Duka, šef komerciale in Stefan Demšar, direktor tovarne.

»Kakšna je bila torej razvojna pot tovarne po letu 1962?«

»Najprej smo si morali pridobiti trg in s kvaliteto naših izdelkov tudi zaupanje kupcev.«

»Ste proizvodnjo specializirali?«

»Opustili smo vse izdelke, ki so bili za nas predragi, in se specializirali na proizvodnjo pohištvenega okovja.«

»Ali ste s specializacijo dosegli kvaliteto in hkrati zaupanje kupcev?«

»Dosegli smo oboje.«

»Imate dokaze za to?«

»Dosedlej niti ene reklamacije, pa smo na tuje tržišče prodali polovico proizvedenih izdelkov pohištvenega okovja.«

Neverjetno se zdi vsakomur, ki je prej poznal razmere v Lami, ko posluša, kako dobro gospodarijo v tej tovarni z 280 zaposlenimi. Res, skoraj neverjetno je. V treh letih, odkar posluje Lama pod »novim vodstvom«, so ob istem številu zaposlenih povečali produktivnost za trikrat, bruto produkt pa od 500 milijonov starih dinarjev na 1.400 milijonov starih dinarjev. Če se sprehodiš po njihovi edini proizvodni dvorani, ti je kot obiskovalcu skoraj nerodno, ko vidiš, na kakšnih starih strojih proizvajajo. Že davno so bili zrel za to ali ono železarno. Pa vendar so s temi stroji dosegli zavidljive gospodarske uspehe.

Tudi podatek, da jim 1 vložen dinar daje tri dinarje, to zgovorno potrjuje.

»Vendar ne samo s stroji, tudi z boljšo tehnologijo in boljšo organizacijo dela smo precej prigrisposodarili,« pravijo.

»Koliko?«

»Približno štirideset odstotkov vseh sredstev.«

»In kaj ste storili za boljše tehnološke postopke?«

»Pri proizvodnji pohištvenega okovja smo združili več delovnih operacij v eno. Razen kovinskih

materialov smo začeli uporabljati še plastiko.«

»Kaj še?«

»Tudi z novimi, domačimi konstrukcijami izdelkov smo približno za 15 odstotkov pocenili proizvodnjo.«

Se bi lahko omenili precej izboljšav v proizvodnji, tehnologiji in organizaciji dela, ki so jih vse napravili z edinim namenom, da bi pocenili proizvodnjo. To jim je v Lami že v precejšnji meri uspelo, kar potrjujejo tudi izvozniki rezultatov.

»Koliko izvažate?«

»Lani smo izvozili za približno petsto milijonov starih dinarjev, in to šele v drugi polovici leta. Prej sploh nismo izvažali.«

»Kam izvažate?«

»Največ na vzhod, v Češko-slovaško, posredno v kooperaciji s Citroënom pa tudi na zahod.«

»Kakšne pa so izvozne možnosti za letos?«

»Za preko milijon dolarjev imamo že sklenjenih pogodb s češkoslovaškimi kupci.«

»Kako to, da na zahod ne izvažate več svojih izdelkov, ko zatrjujete, da ste dosegli že odlično kvaliteto in doslej še nobene reklamacije za svoje izdelke?«

»Na zahod, zlasti v Francijo, bi lahko veliko izvažali. Toda trenutno zaradi majhnih proizvodnih zmogljivosti nismo sposobni proizvesti dovolj ključavnic za Citroënovega spačka.«

»To pomeni...?«

»To pomeni, da bi potrebovali približno 50 milijonov starih dinarjev, da bi si nabavili in izpopolnili proizvodnjo z novimi stroji.«

»In kaj bi s tem dosegli?«

»Da bi za Citroënovega spačka lahko proizvajali približno 80 odstotkov sestavnih delov.«

»Kooperirate neposredno s Citroënom?«

»Ne! Preko Tomosa.«

»Je ta kooperacija uspešna?«

»Ni še takšna, kot bi morala biti. Nekatere službe v Tomosu zanj nima dovolj razumevanja... Od Tomosa ne dobimo zmeraj dovolj natančnega programa, koliko bomo proizvajali za njih in za Citroën.«

Kramljali smo že poltretjo uro. V Lami so nas dobesedno obsuli s podatki. Toda preveč nas je še zmeraj občutek, da nam bistva, zakaj so v tako kratkem času spravili tovarno na »normalni tir«, še niso povedali. Morda se s tem tudi nečje hvaliti. Mimogrede smo le zvedeli, da so jih tudi dobri odnosi tako med vodilnimi uslužbenci kot med delavci pripeljali do dobrega gospodarjenja.

»Dobre in celo odlične odnose med nami gojimo zato, ker vemo: če bi se poslabšali, bi to pripeljalo tovarno nazaj v leto 1962.«

In res, preden so ljudje, s katerimi smo se pogovarjali, prišli v Lamo, so bili skaljni odnosi pred letom 1962 osnovni vzrok, da je tovarna začela propadati. Zdaj pravijo:

»Ne bo se ponovilo leta 1962. Če se bomo pri delu dobro razumeli, bo tudi denarja dovolj!«

M. Z.

Neprimeren čas za „vsem enako!“

vor na sestanku delavskega sveta enega naših podjetij, sem se odločil predvsem zato, ker je ilustrativen in tipičen tudi za ukrepanje samoupravnih organov v drugih gospodarskih organizacijah in panogah, ko teče beseda o valorizaciji osebnih dohodkov. Odločitve, kako razdeliti »viške« denarja, ki se naberejo v skladih ob koncu gospodarskega leta, so skoraj po pravilu uravnilovsko obravnavane. Se malo niso zasnovane na posluhu za poslovnost in gospodarski razvoj delovne skupnosti. Prav zato, ker delitev dohodka in osebnih dohodkov ne temelji predvsem na rasti produktivnosti dela, tudi nima in ne more imeti spodbudnega učinka na rast produktivnosti dela, kar je glavni vzrok, da v posameznih razdobjih našega gospodarskega razvoja naraščajo življenjski stroški hitreje kot osebni dohodki, realna življenjska raven pa upada.

Podatki govorijo, da znaša od leta 1958 do leta 1964 delež porasta osebnih dohodkov na račun povečanja zaposlenosti 18 %, na osnovi povečanja produktivnosti 26 %, na račun povečanja cen življenjskih potrebščin 37 % in na osnovi ostalih faktorjev (spremembe v sistemu delitve) 19 %. Produktivnost dela, ki bi morala biti osnova za povečanje osebnih dohodkov, je torej prispevala le manjši delež k rasti osebnih dohodkov. Osebnih dohodkov smo v gospodarski in drugih dejavnostih v zadnjih letih povečevali največ zaradi naraščanja življenjskih stroškov! Čeprav je zvezna skupščina ob sprejemu novih gospodarskih ukrepov priporočila, naj delovne skupnosti ob valorizaciji osebnih dohodkov oziroma ob odmeri ustrezne višje ravni osebnih dohodkov oblikujejo za dvig produktivnosti spodbudnejša razmerja v delitvi, je tudi lani delitev osebnih dohodkov ubirala ista pota. Podatki o dosedanjem poteku valorizacije kažejo, da je zaradi hitrega povečanja življenjskih stroškov na splošno prevladalo večje povečanje najnižjih osebnih dohodkov. Prav je, da so delovne skupnosti z novo odmero osebnih dohodkov zaposlenih predvsem skušale omiliti padec življenjske ravni po reformi, vendar je takšna delitev, če ima preveč uravnilovskih obelježij, izredno škodljiva za gospodarski razvoj posameznega podjetja in celotne družbene skupnosti. Delovne organizacije bi morale predvsem razmisliti, s kakšnim sistemom nagrajevanja spodbuditi strokovnjake, da bi z boljšo organizacijo dela ustvarili dovolj sredstev za nenehno naraščanje osebnih dohodkov. Z drugimi besedami: strokovnjake bi kazalo nagrajevati danes bolje, kot jih delovne skupnosti nagrajujejo, predvsem zato, da bi lahko jutri dohodki vseh zaposlenih, tako kvalificiranih kot nekvalificiranih, hitreje naraščali. Če bi bilo nagrajevanje takšno, bi si najbrž tudi ne iskalo toliko naših strokovnjakov dela na tujem.

Gospodarska reforma terja optimalno izbrabo vseh gospodarskih faktorjev, ki je od njih odvisen gospodarski napredek posameznega podjetja in narodnega gospodarstva kot celote, tudi strokovnega znanja. Slabo vrednotenje strokovnega dela škoduje torej osnovnemu smotru reforme: povečati produktivnost dela z večjo strokovnostjo dela na temelju kooperacije, specializacije in standardizacije.

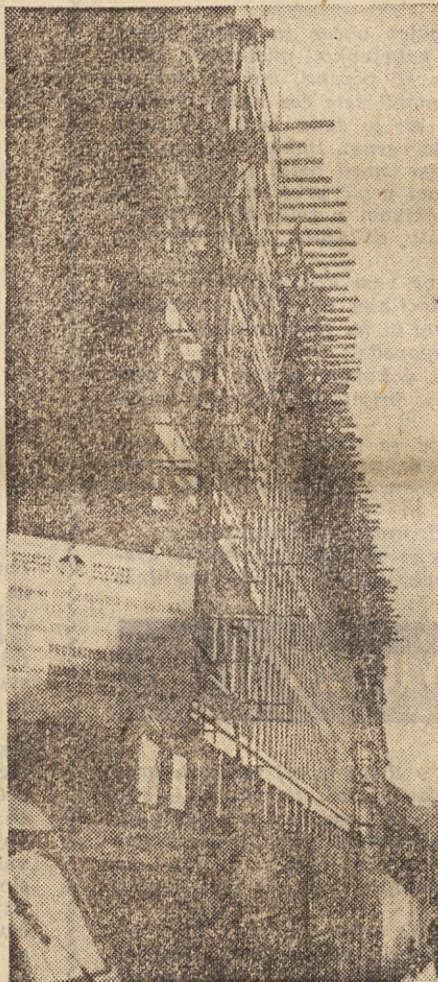
Če želimo reformo uresničiti, bomo morali podrediti njenim zahtevam ne le delitev narodnega dohodka, kar smo že storili, ampak tudi delitev dohodka delovnih skupnosti, predvsem pa osebnih dohodkov. Delovne skupnosti bodo slej ko prej prisiljene uravnati delitev osebnih dohodkov tako, da bo ustrezala in pravilno nagrajevala ekonomsko pomembnost posameznih del, ob tem pa tudi učinkovitost opravljenega dela na posameznih delovnih mestih. Gospodarsko bodo uspevale le tiste delovne skupnosti, ki bodo dosledno oblikovale sredstva za osebne dohodke in odvisnosti od svoje poslovne uspešnosti in od tistih notranjih pogojev gospodarjenja, za katere se je delovna skupnost odločila, da jih bo upoštevala v svoji politiki notranje delitve.

Slej ko prej bo dilema, ki jo čutimo v času reformne valorizacije osebnih dohodkov, kako razdeliti osebne dohodke, da bodo vsi zadovoljni, zamenjala dilema, kako deliti dohodek in osebne dohodke, da se bo gospodarska organizacija lahko polno uveljavila na trgu, da bo zaradi boljše organiziranega in specializiranega dela konkurenčna sorodnim podjetjem. Le to je lahko realna osnova za »splošno zadovoljstvo z delitvijo«, ne pa popuščanje pred uravnilovskimi težnjami.

VINKO BLATNIK

Po domače: zamrznjena investicija

Objekt: Operativno poslovna zgradba — Investitor: DEM IN Elektro Maribor — Projektant: Projektni biro Maribor — Nadzor: Zavod za stanovanjsko in komunalno izgradnjo Maribor — Po domače pa: »zamrznjena investicija. — (Foto: M. Z.)

Poceniti življenje občanov

(Nadaljevanje s 1. strani)

jetja v Novi Gorici ob devetih milijardah starih dinarjev bruto prometa le 60 milijonov starih dinarjev v sklade, integrirano idrijsko trgovsko podjetje pa pri dveh milijardah 100 milijonov starih dinarjev, ob monopolnem položaju trgovskih podjetij in monopolnih pozicijah njihovih uprav v kolektivih, ne zaleže došli. Zaradi neracionalnega gospodarjenja z osnovnimi sredstvi gospodarskih organizacij, predvsem pa zaradi nezadostne izkoriščenosti sedanjega prodajnega in skladiščnega prostora, se občinski skupščini zastavlja ne le praktično vprašanje, kako ploviti, da bodo kolektivni spoznali in občutili prednosti integriranega dela pred nenačrtnim, marveč tudi teoretsko: ali so odločitve nekaterih kolektivov, da bodo še naprej kot samostojno podjetje gospodarili z družbenimi osnovnimi sredstvi, čeprav bi jih bilo mogoče v integrirani organizacijski obliki izkoristiti mnogo bolje (in tudi ob neokrnjenih samoupravnih pristojnostih), še vedno samoupravno — napredne. Dejstvo je, da imajo zaradi neorganiziranosti trgovin na Goriškem občina in z njo vsi občani (dohodek od prometnega davka) samo škodo, saj odteka kupci drugam, dejstvo pa je tudi, da je občinska skupščina

na dolžna uveljavljati najnaprednejše načine gospodarjenja z osnovnimi sredstvi trgovskih podjetij (v razvoj trgovine v občini je največ investirala občina iz svojih investicijskih skladov). Nujnosti integracije pa seveda občinska skupščina ne namerava dokazovati s pritiskom, ampak predvsem s povabilom vsem gospodarskim in trgovskim organizacijam, naj odprejo na Goriškem svoje prodajalne. Tako bodo odprli svoje trgovine: Konus iz Slovenskih Konjic trgovino s krznom že prihodnji mesec, Prehrana iz Ljubljane in Turopolje iz Zagreba v maju, navezujejo pa še stike s Sljemencem iz Zagreba, Koštano iz Vranja itd. Da se našim industrijskim in trgovskim podjetjem bolj splača prodajati tujcem doma, kot na tujem, govorijo podatki, da iztržimo na tujem za meter tekstilnega blaga povprečno od 2 do 2,5 dolarjev, v naših trgovinah pa 7 dolarjev, da prodajamo krzno konfekcijo na tuje na primer kos po 20 tisoč starih deviznih dinarjev, pri nas pa po 45 tisoč itd.

Reforma je korenito spremenila tudi odnos občinske skupščine do razvoja obtri in gostinstva. V obdobju enega leta so v občini Nova Gorica izdali okoli 700 obrtnih dovoljenj ljudem, ki se ukvarjajo z obrjo kot dopol-

nilno dejavnostjo, od teh pa se je 250 ljudi že odločilo za redno obrt. K tej odločitvi jih je najbolj »nagovorila« občinska perspektiva davčna politika, saj je občina predpisala vsem obrtnikom davčne obveznosti za dve leti vnaprej, pomaga pa jim tudi s krediti, da bi lahko čimprej odprli obrt in se poslovno osamosvojili. V občini je čutili tudi že prve sadove »poslovnega odnosa«, občinske skupščine do privatne obrti: zaradi konkurence privatnih obrtnikov so začele tudi cene storitvam v družbeni obrti upadati. Življenje občanov se je pocenilo. Razen tega pa občani ne iščejo dela le v industriji, ampak se preusmerjajo tudi v obrt.

Ko zaključujemo povzetek razgovora s predstavniki novogoriške občine, velja omeniti še odnos občine do privatnega gostinstva. Prav prizadevanju občinske skupščine je treba pripisati zaslug, da se je lani z odjajo, nekaterih gostišč in za to dejavnost primernih poslopij v privatni zakup povečalo število sedežev v gostiščih za 450, kar predstavlja po približnih računih, računano po starem, 120-milijonsko investicijo. V resnici pa je občina odobrila zakupnikom le nekaj kreditov, največ v višini do 4 milijonov dinarjev.

V. B.

Ali veste...

...da kvalifikacijska struktura v občinski upravi še vedno ne ustreza; manjka 254 delavcev s fakultetno izobrazbo, 326 z višjo šolo in 267 delavcev s popolno srednjo šolo...

...da je novomeška »Novotehna« dobavila za vse svoje naročnike avtomobile »Zastava 750«. V lokalnem časopisu lahko bomo že prvo reklamo: »Avtomobile Zastava dobavljamo v zelo kratkem dobavnem roku, po ceni: 1.538.800 starih ali 15.388 novih dinarjev...«

...da je lani zaradi omejitve kreditov za obratna sredstva trgovskih organizacij naraslo število sodnih sporov v celjski občini od 261 v letu 1963 na 1020, sodni stroški pa so se povečali od 8,9 milijonov dinarjev na 91 milijonov dinarjev. Tako so sodni stroški v tej občini za desetkrat presegli letne izdatke za štipendije in strokovno izobraževanje v občini...

...da je v Tovarni dušika Ruše in njihovem razvojnem inštitutu zaposlenih 40 strokovnjakov s fakultetno izobrazbo, 72 z višjo ali srednjo strokovno izobrazbo ter preko 800 kvalificiranih in visokokvalificiranih delavcev. Na raznih strokovnih šolah štipendirajo preko 50 mladih ljudi, od teh polovico na fakultetah. Razen tega vzgajajo za svoje potrebe strokovni naraščaj v lastni vajenski šoli, svojim najboljšim strokovnjakom pa omogočajo študij na III. stopnji fakultet.

...da bodo v Železarni Sisak in v nekaterih drugih kolektivih, ki sodijo v železarski kombinat, organizirali letos strokovno izobraževanje za 2913 delavcev v 60 seminarjih. Za izobraževanje bodo porabili 30 milijonov starih dinarjev.

...da naj bi veljala nova tovarna celuloze in papirja v Drvarju, ki bo začela v kratkem obratovati, po prvih izračunih 5 milijard dinarjev. Po krajšem času se je vsota povečala na 10 milijard, dokončni stroški pa so dosegli 17 milijard starih dinarjev. Tovarno so začeli graditi 1962. leta. Pri montaži opreme, ki so jo uvozili iz Japonske, je sodelovalo 80 japonskih strokovnjakov.

Pozdravljena iniciativa!

(Nadaljevanje s 1. strani)

dolgoročni program kulturnega razvoja, tako celote kot posameznih dejavnosti. Pobudnik raziskave je občinska zveza kulturno-prosvetnih organizacij. Toda tudi vsi drugi, ki delujejo na kulturnem področju ali so zanj odgovorni, čutijo že daj časa, da na pamet ni mogoče več delati. Kadarkoli smo obravnavali kulturo, so se uveljavljala predvsem osebna mnenja. Razprave so bile živahne, a zaradi subjektivnosti mnenj tudi precej žolčne. Do skupnih stališč smo prihajali po težavni in mučni poti, brez objektiviziranih podatkov, pa naj je šlo za programsko usmerjenost Prešernovega gledališča, galerije ali katerekoli druge institucije. In še to. V kranjski občini so se pogosto menjavali ljudje, ki delujejo na tako imenovanem družbenem sektorju. Ob jasni orientaciji razvoja šolstva, zdravstva, socialnega varstva, varstva otrok, tem dejavnostim to ni škodilo tako kot področju kulture. Zaradi jasno izdelanih programov, ki so kazali na čisto določene potrebe, je občini za ta področja tudi vedno uspelo mobilizirati dodatna sredstva. Na primer za izgradnjo šol. Triletni program za razvoj šolstva, ki je bil sestavljen pred dvema letoma, je terjal milijardo 300 milijonov starih dinarjev, ki jih je občina tudi uspela zbrati. Mislim, da bi tudi naš dolgoročni program kulturnega razvoja moral biti vsebinsko zastavljen tako, da bi prepričal, kolikšen denar, poleg rednih sredstev za dejavnost, bo v nadaljnjem razdobju potreben tudi za kulturni razvoj.

Iz občinskega proračuna so sredstva za kulturne dejavnosti v preteklosti naraščala hitreje kot pri vsaki drugi dejavnosti. Lani, na primer, se je proračun povečal za 7 %, sredstva za kulturno dejavnost pa za 21 %. Ob rebalansu se je proračun zmanjšal, sredstva za kulturo pa so se celo povečala. Toda, kot sem dejal, brez jasnejše orientacije ne moremo več naprej. O tem je govoril predstavnik kluba kulturnih delavcev tudi na zadnji občinski konferenci SZDL. Zato je tudi občinski svet za kulturo in prosveto to raziskavo osvojil kot svojo primarno nalogo, organizacijske in vsebinske priprave v zvezi z njo pa je poveril klubu kulturnih delavcev.

Tov. VONČINA: Misel o raziskavi je prisotna že dve leti, pogojena pa je z razvojem, ki so ga doslej dosegle poklicne ali amaterske kulturne institucije. Drugič, prehajamo na srednjeročno planiranje vse dejavnosti v družbi in kultura tu ne more biti izvezeta. In tretjič, gospodarska reforma terja racionalno trošenje sredstev tudi na kulturnem področju. Terja, da zagotovimo učinkovitost denarnih naložb. Zato tudi smatramo, da bi raziskavo morali opraviti najkasneje do konca tega leta. Iniciativa je naša razumevanje pri občinski skupščini, zato ni razvora, kakršne si subjektivno žeraziskavo.

— Kolikšen denar bo potreben za izvršitev te naloge?
Tov. Zupančič: Čeprav je občina v preteklosti dajala težke milijone za redno dejavnost na področju kulture, v zelo ugodnem odnosu do celotnega proračuna, je bilo denarja vedno premalo. Zato bi denar za raziskavo ne smel iti iz naslova sredstev za redno dejavnost. Čeprav je pred nami še razprava o občinskem proračunu, pa nam na občini zagotavljajo, da bodo to raziskavo financirali. Za finančno soudeležbo smo se obrnili tudi na republiški sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti. Računamo, da bi potrebovali 3 do 5 milijonov starih dinarjev. Točneje pa bomo to vedeli, ko bo komisija pri Klubu kulturnih delavcev napravila načrt in ugotovila, kolikšen denar je za njegovo izvedbo potreben. To pa bo nekako čez mesec dni.

— Kdo vse bo sodeloval pri tej raziskavi? Ali boste kos tej nalogi le s strokovnimi sodelavci z vašega območja?
Tov. ZUPANČIČ: Sodelavcev naj bi bilo več, posameznikov, institucij in organizacij. Verjetno pa bomo morali poleg domačih pritegniti tudi nekatere republiške institucije. Klub kulturnih delavcev kot organizator bo pogodbeno stranka z občino. Toda v raziskavi bo morala sodelovati cela vrsta faktorjev, saj bo morala biti raziskava zelo ši-

roka. Zajeti bi morala vsa bistvena vprašanja, ki kakorkoli vplivajo na kulturno zavest občana.

Tov. DANILA GRIL: Smatramo, da ne bi bilo prav, če bi tako raziskavo zaupali le strokovnim institucijam izven komunne. V raziskavo naj se vključijo kulturni delavci Kranja in rezultat bo gotovo drugačen, kot če bi delo prepustili le institucijam, ki so odtrgane od življenja v Kranju.

Tov. BATISTA: Kolikor bo potrebnih anket, jih bomo izvedli sami. Tiste strokovne so-

To so glavne misli iz razgovora o tem, zakaj in kako se bodo v Kranju lotili raziskave s področja kulture. Za prihodnjost pa smo prihranili tisti del razgovora, ki smo ga razpredli na temo: GLEDALIŠKA KULTURA V KRAJSKI KOMUNI, v katerem so sodelovali še nekateri drugi sogovorniki.

delavce, ki so pri takem delu nujni, pa jih nimamo v Kranju, bomo poiskali tudi drugje, tudi na institucijah v Ljubljani.

Tov. ZUPANČIČ: Iz republiškega središča bi morali pritegniti ljudi, ki bi nam lahko pomagali, da se bomo pri izdelavi programa vključili tudi v program razvoja celote, naroda.

Tov. SLAVKO BOHANEK: Zdi se, da je kranjska občina res prva, ki jo je razvoj pripeljal tako daleč, da mora celovito raziskati področje kulture. Zejo pozitivna je misel, naj bi ta analiza nastala ob ljudeh, ki so zrastle v tej sredini. Ob ljudeh, ki bodo tudi nosilci realizacije kakršnegakoli kulturnega programa. A ker je ta naloga nova in zahtevna, bo verjetno res treba poiskati nekatere za to

najbolj usposobljene strokovne sodelavce tudi izven občine.

— Katere elemente kulturnega razvoja menite raziskovati?

Tov. BATISTA: Če je zdravstvo v komuni napredovalo, družba vidi ta napredek. Na kulturnem področju je treba stvari dokazovati. Na primer, kaj se dogaja na delovnem mestu, če je proizvajalec bolj ali manj kultiviran. Govorimo le o tem, da je človeku kultura potrebna, dokazov pa ne prinašamo tako vidno na plan. Zato mora taka raziskava zajeti mnogo več kot le dejavnost kulturnih institucij. Dobiti moramo sociološko podobo našega prebivalstva, kaj vpliva nanj, kateri so tisti elementi kulture, ki ga najhitreje dosežejo. Toda ne gre le za pokazatelje najrazličnejših anket. Na prvo mesto je treba postaviti tisto subjektivno silo v človeku, ki jo imenujemo kultura. V zadnjem razgovoru v okviru TV kulturne panorame sem slišal mnenje, da bi morali napraviti neko prioriteto listo kulturnih dejavnosti. S tem se ne strinjam. Nikakršne apriori prioritete liste ne more biti, če ne poiščemo tistih vzgibalnih elementov pri človeku, ki vplivajo na njegovo kulturno zavest, takšno ali drugačno, kakršno pač manifestira kot proizvajalec in samoupravljaec. Prav tako se ne strinjam z mnenjem, izražanim v omenjenem razgovoru na TV, da bi morali določiti neki apriori odstotek narodnega dohodka za kulturo. Raziskati moramo tudi dosedanj delež osebnepotrošnje za kulturo. Zdi se mi, da ljudje na podeželju prispevajo več kot oni v mestu.

Tov. SLAVKO BOHANEK: Raziskava bo morala biti res zelo vsestranska. Analiza kulturnih potreb, ki naj nam pokaže resnični nivo prebivalstva na

vsem območju komune, kajti potrebe so lahko ponekod zelo zahtevne, drugod izredno nizke. Potem si bomo lahko zastavili vprašanje, kaj storiti, da bi ta nivo postopoma dvigali. Ugotoviti moramo, kako je z možnostmi občana, da se vključi v svojo kulturno sredino, tako glede na njegov prosti čas, žep in standard. Kako ljudem prilagoditi vse tisto, kar neka sredina postavlja kot smoter svoje kulturne politike. Nujno se bo seznaniti z demografskimi vidiki občine. Kako organizirati kulturno življenje glede na to, da je center industrijsko razvit, da tu ljudje ustvarjajo največji del narodnega dohodka, a da žive na vsem teritoriju občine. Kulture res ne moremo obravnavati ozko: kot nekaj, kar je doma na ozkega kroga ljudi, ali kot nekaj, za kar se široke plasti prebivalstva ne zavzemajo. Zanimati nas morajo rezultati izobraževanja, stopnja pismenosti, kako kulturna zavest posameznika vpliva nanj kot samoupravljač, kakšen je njegov odnos do odgovornosti, do kolektiva, do predpostavljene, kako se vključuje v amaterska kulturna prizadevanja, kako koristi vse tisto, kar v naši nacionalni sredini že ima na razpolago, radio, televizijo, tisk. Najti bi morali relacijo med osebo in družbeno potrošnjo za kulturo, ki bo pogojena z dinamiko celovitega družbeno-ekonomskega razvoja kranjske sredine. In še vrsta drugih vprašanj terja odgovor. V programu, ki bo sledil raziskavi, bi seveda morali tudi opisati pot, po kateri naj bi dosegli, da se bo kulturni nivo prebivalstva postopoma višal. Moč argumentov raziskave pa bo gotovo vplivala tudi na razvoj subjektivnega mišljenja samih kulturnih delavcev.

SONJA GASPERSIČ

Občinska zveza kulturno-prosvetnih organizacij Kranj je v preteklem letu organizirala v Delavskem domu za vajensko in delavsko mladino 18 tečajev za družabne ples, 7 tečajev pa tudi na podeželju

Mala skupščinska tribuna

Šolstvo je del nacionalne kulture

Rok javne razprave o splošnem zakonu o financiranju izobraževanja in vzgoje je neformalno podaljšano do 31. januarja. Tako je pretekli četrtek razpravljal o zakonu še začasni odbor za visoko šolstvo Skupščine SRS.

Predsednik tega odbora ing. Marko Bulc je med drugim uvodoma zastavil nekaj vprašanj: Katere so novosti in prednosti tega zakona glede na že obstoječo zakonodajo, namreč, temeljni zakon o financiranju družbeno-političnih skupnosti in zakon o zavodih. Ali niso družbene obveznosti do izobraževanja in vzgoje formulirane že v teh zakonih? Šolstva ni mogoče izdvojiti iz splošnega usmerjanja družbenega razvoja. Zakaj potem takem izdvojevanju njegovo financiranje? Če je novost zakona le zgornja meja sredstev, ki naj jih iz gospodarstva izdajamo za šolstvo, zakaj to urejati z zveznim zakonom? Ali ne sprejemamo novega zakona le zaradi tega, ker je zlasti strokovnemu šolstvu stalno primanjkovalo denarja in mu je treba zagotoviti stabilnejše fi-

nančne vire. Kaj bo za Slovenijo pomenila kvantifikacija odstotka, ki ga bomo uzakonili kot jugoslovanski normativ? In, ali ne prinaša novi zakon elemente odrekanja skrbi družbenopolitičnih skupnosti za šolstvo? Po sedanjih predvidevanjih obstaja nevarnost, da z določenim odstotkom sredstev iz gospodarstva v Sloveniji ne bi zbrali toliko denarja kot v preteklosti.

Ing. Marjan Tepina je opozoril, da ustava govori o dveh kategorijah šolstva: obveznem osemletnem in ostalem. Zakon o katerem razpravljamo, pa izven kot nekakšna državna intervencija; če gre zanjo, lahko gre le v odnosu do obveznega šolstva. Kam to sicer vodi? Na odboru za izobraževanje stalne konference mest je razpravljalo o splošnih jugoslovanskih povprečnih normativih. Tako dolo-

čanje odstotkov v zveznem merilu bi včasih imenovali administrativno planiranje. Saj ko začneš računati, se vse postavi na glavo.

Dr. Vojan Rus je med drugim menil, da bi zvezno določanje minimalnega odstotka sredstev za šolstvo lahko preprečilo sicer znane negativne pojave, prepuščanje drugostopenjskega šolstva dobri volji gospodarstva. Republika pa bi morala imeti možnost, skladno s pogoji svoje sredine in na osnovi izkušenj in proučevanja dolgoročnejših potreb, zvišati ta odstotek.

Tov. Ludvik Zajc je opozoril, da se težnje po predpisovanju zveznega odstotka pojavljajo tudi na področju znanstvenoraziskovalnega dela. To bi bil vsekakor korak nazaj ob že razvitem interesu gospodarstva za raziskovalno dejavnost.

Prof. dr. Černe je opozoril, da vseh institucij vzgoje in izobraževanja ni mogoče obravnavati enako. Zvezno določiti minimalni odstotek sredstev naj bi zagotavljal predvsem razvoj ob-

veznega šolstva, republike same pa bi se morale odločiti, katero drugo šolstvo jim je predvsem potrebno. V Sloveniji bodo v prihodnje potrebni čisto določeni dodatni napor: npr. na 1000 prebivalcev imamo pri nas letno samo 0,6 diplomantov s tehniških in naravoslovnih fakultet, v Jugoslaviji 0,3, v SZ 9, v ZDA pa 10.

Prof. dr. Bajt je opozoril, da avtomatizem zbiranja sredstev, ki ga določa ta zakon, pogojuje razbijanje sredstev na vrsto malih proračunov, kar pa je za neko celovitejšo politiko na tem področju slabo. In če družbenopolitične skupnosti zakon razvezuje skrbi za šolstvo, ali ne obstaja nevarnost, da se skupščinske počasi spremenijo v neučinkovite koordinatore?

Tov. Ivo Tavčar, predsednik zbora za prosveto in kulturo, je dejal, da se v javni razpravi o tem zakonu odpira vrsta vprašanj, ki presegajo domeno šolstva: delitvena vprašanja med gospodarsko in negospodarsko sfero, med družbeno-političnimi

skupnostmi, proces, ki smo ga začeli z reformo. Seveda je treba ugotoviti, da za strokovno šolstvo ni mogoče več vnaprej zbirati sredstev na političen način. Predlagatelj zakona so hoteli zagotoviti stabilnejši vir sredstev in zbiranje denarja izven proračunov in njihovih skladov, kar bi naj omogočalo nove povezave med teritorialnim in proizvodnim principom upravljanja s temi sredstvi. Seveda je vprašanje, kaj nam zakon v resnici omogoča. V Sloveniji nam manjka 7 milijard starih dinarjev. Ali nam bo novi zakon omogočil, da bomo na organizirani način zbrali sredstva, ki so v naši sredini že na razpolago?

Na kratko bi lahko na koncu strnili še glavne predloge tega odbora: Javna razprava o zakonu naj bi se podaljšala, dokler se ne opravi primerjava z obstoječo zakonodajo in novim zakonom. Če gre za sistemsko vprašanje, bi morali proučiti zlasti delitvene odnose. Republiški sekretariat za prosveto in kulturo naj bi tudi izračunal, kakšna bi bila v Sloveniji kvantifikacija predvidenega zveznega maksimalnega odstotka sredstev za šolstvo.

S. G.

Nič novega ne bom povedal, če bom rekel:

»Zdaj gre predvsem za to, da proizvajalec živi kot samoupravljač.«

O tem pišemo in govorimo, in ni bilo referata, ki so jih brali naši predsedniki na nedavnih občnih zborih občinskih sindikalnih svetov, v katerem ne bi bilo rečeno nekako takole:

»Skrbeti moramo, da bo človek vedno bolj sodeloval v upravljanju in vedel, da si le tako lahko zagotovi — hkrati z večjim proizvodnim učinkom — tudi pravilno vrednotenje svojega dela na delovnem mestu in svojega prispevka v gospodarskem uspehu delovne enote in kolektiva. Če odnosi pri delitvi res temelje na vložnem delu, če večji gospodarski uspehi res prinašajo višje osebne dohodke, potem je vsak še kako zainteresiran za večjo storilnost in boljše poslovanje. V takšnih razmerah postaja samoupravljanje stvar slehernega proizvajalca. Spreminja pa se tudi vzdušje v delovnih organizacijah; odnosi med ljudmi postajajo izredno važna komponenta v samoupravnem udejstvovanju.«

Ko poslušamo te družbene resnice in jim kimamo, je marsikomu med nami nerodno, ko pomisli, česa še nismo storili, da bi jih vsak v svojem kolektivu uveljavil v praksi.

Ondaj sem bil na občnem zboru občinskega sindikalnega sveta v Mostah in vsi smo se strinjali z ugotovitvijo, da se moramo sindikati z vso svojo družbeno veljavo zavzemati za krepitev samoupravljanja. Le nekaj tovarišev pa je vedelo povedati več, kot samo te načelne ugotovitve.

Med tistimi, ki so govorili o tem, kaj so že storili, da bi reformo uveljavili — ne samo v odnosih med gospodarskimi organizacijami in družbo, pač pa tudi na vseh delovnih mestih, v odnosih pri delitvi in pri gospodarskem odločanju, je bil Hinko Zeilhofer, predsednik izvršnega odbora sindikalne podružnice v Kolinski tovarni v Ljubljani.

Nekaj dni kasneje sem obiskal Kolinsko tovarno in poprosil ljudi, ki delajo v njej, naj mi pomagajo napisati tele vrstice.

»Nihče nam ni ničesar na krožniku prinesel«

Tega mi niso rekli zato, ker bi zavidali tistim delovnim organizacijam, ki so v pogojih starega gospodarskega sistema uživale privilegije. V tej izjavi, ki sem jo v Kolinski večkrat slišal, je bil ponos.

»Vse, kar imamo, smo si mo-

»Samo z rokami ni bilo moč veliko več narediti«

Sklenili so, da bodo v prihodnjih nekaj letih nabavili kopico novih strojev in modernizirali svojo proizvodnjo.

Kaj kmalu pa so ugotovili, da novi stroji niso edino zveličaven instrument našega na-

rali narediti — popraviti, zboljšati, kupiti ali na novo postaviti — sami, s svojimi sredstvi.«

Ponos proizvajalca, ki ob svojem izdelku ugotavlja:

»Glej, tole sem jaz naredil!«

Najbrž bi bilo v Kolinski povsem drugače, če bi jih kdo poprej uječkal. Ker niso imeli nobenega administrativnega strica, danes pravijo:

»Še sreča, da ga ni bilo. Smo vsaj spoznali, kaj zmoremo sami.«

»Naša notranja reforma«

Sicer pa so to spoznali že pred reformo. Ne nekega določenega dne, ob nekem gospodarskem ukrepu. Postopoma, vsak dan malo, ob strojih in v laboratoriju, na tržišču.

»Še najbolj nas je pri tem spodbudila možnost, da bi uvedli skrajšan delovni čas.«

Bilo je leta 1963. Takrat smo v vseh naših delovnih organizacijah veliko govorili o uvedbi 42-urnega delovnega tedna. Tudi v Kolinski. Uresničili pa so ga le tisti kolektivi, kjer so kljub skrajšanemu delovnemu času naredili toliko kot poprej.

»V tistih dneh smo začeli še bolj kot dotlej razmišljati o proizvodnji, o njeni organizaciji, o nakupu surovin in prodaji izdelkov; o tem, kako bi v manjših delovnih urah naredili več. Nič novega nismo odkrili; nekaj takega, kar bi lahko patentirali. Skušali smo uresničiti le tisto, o čemer smo govorili že prej, na vseh velikih in majhnih sestankih.«

predka. Kaj pomaga, če človek zamenja star stroj, na katerem dela, za novega, je pa nejevoljen, ker lahko samo dela, ne more pa sodelovati pri odločitvah o dejavnosti kolektiva.

Tudi na Zahodu imajo veliko novih strojev. Pa zato tiste dežele še niso socialistične. Mi potrebujemo, razen modernih strojev, novih hiš in avtomobilov ter skrajšanega delovnega časa, nekaj več, Morebiti res povsem ne vemo, po čem vse se bo naš

socializem še razlikoval od kapitalizma čez dvajset in več let, vemo pa, da moramo že sedaj urediti delovne odnose tako, da bomo proizvajalci lahko kar najbolj neposredno odločali o svojem delu in o njegovih rezultatih.

»Eno izmed sredstev za uresničitev teh naših želja je nov način nagrajevanja«

Iskali so tak način delitve osebnih dohodkov, da bi pri oblikovanju in razdeljevanju sodelovalo čimveč ljudi. Stari kriteriji delitve po učinku — ko je vsak, ki je delal po normi, dobil ob stalnem delu še odstotek preseganja norme, drugi, ki niso delali po normativih, so v glavnem dobivali stalne plače, vsi skupaj pa delež od gospodarskega uspeha kolektiva v enakem odstotku od prej omejenih mesečnih prejemkov — jih niso več zadovoljevali, ker na plačilni dan niso občutili svojega konkretnega prispevka v sklad osebnih dohodkov.

(Primer: dva delavca delata na enakem stroju, enake proizvode; delovni pogoji so isti. Oba imata enako osnovo, denimo 40

tisoč dinarjev. Prvi naredi svojo normo in dobi osnovo, drugi preseže normo za 15 odstotkov in dobi 6.000 več. Ko pa si delijo tako imenovani višek gospodarske organizacije ali obrata, ki so ga ustvarili samo tisti tovariši, ki so presegali delovne normative, dobi prvi enak odstotek od svoje osnove kot drugi. Recimo 10 odstotkov. Prvi, ki ni dal ničesar v tisto blagajno, iz katere delijo višek, dobi 4.000 dinarjev. Drugi, ki je višek ustvaril, pa 4.600 dinarjev.)

»Skušali smo najti tak način nagrajevanja, ki bi bolj upošteval osebni prispevek slehernega delavca v proizvodnji, upravi in v strokovnih službah.«

V proizvodnji so ga najhitreje našli.

»Zdaj človek raje dela«

Lani so na vseh tistih delovnih mestih, kjer je moč meriti delo po količinskih pokazateljih, uvedli sistem progresivnega obračunavanja norm. To konkretno pomeni, da vsak odstotek preseganja norme pomnožijo s štiri. Če jo, denimo, kdo preseže za 10 odstotkov, dobi 40 odstotkov več kot tisti, ki jo je le dosegel.

»Prej smo povprečno presegali delovne normative za 6 do 7 odstotkov, nikoli več. Ni bilo zanimanja za večjo delovno prizadevnost; kaj bi se človek trudil, če pa trud ni plačan. Lani poleti smo norme na novo uredili, sklenili in tudi zapisali, da jih ne bomo več popravljali, če se ne bodo spremenili tehnološki pogoji, in zdaj vsak ve, da mu nihče ne more strčiti norme, če bo naredil več. Zato več delamo. Nekateri pressegajo norme tudi za 15 odstotkov. Prej so bile razlike v prejemkih na enakih delovnih mestih minimalne, čeprav je nekdo precej več naredil. Zdaj so velike (tudi do

15.000 dinarjev in več).«

In so mi zatrjevali:

»To je pošteno. Človek raje dela. Zraven pa razmišlja, kako bi z manjšim trudom več naredil. Skrb za višjo storilnost postaja naša skrb. Saj je vendar jasno: kolikor več narediš v normalnem delovnem času, toliko manjši je delež proizvodnih stroškov pri ceni izdelka. Naj delavec, ki je k temu prispeval, to tudi vidi v svoji kuverti.«

Pa še za nekaj gre.

V minulih mesecih, odkar delijo osebne dohodke po novem, so se mnogi, ki so poprej hodili na sestanke zgolj zato, da so tam molčali, začeli oglašati. Zanimajo se za vse tisto, kar je nekoč bilo samo zadeva mojstrov, predelavcev in drugih strokovnjakov. Kajti od tega, kako je delo organizirano, koliko je surovin, kakšne so in če jih pravočasno dobijo, kakšna je kakovost izdelkov in koliko jih prodajo, je odvisen tudi njihov delovni uspeh in s tem osebni dohodek.

»Za vse naj velja načelo o delitvi po delu«

Obenem pa so hoteli spremeniti tudi način delitve osebnih dohodkov v strokovnih službah in v upravi, kjer je za osnovo še vedno veljala tarifna postavka, čeprav so ji rekli drugače; delež, ki naj bi ga delili po delu, pa so dobili tako kot vsi drugi — enak odstotek od plače. Tak splošni učinek pa je bil tako zelo oddaljen, da v ničemer ni vplival na delovno vnašanje strokovnjakov in uslužbencev.

Precej časa so iskali boljši način nagrajevanja teh proizvajalcev in upajo, da so ga našli. V minulih nekaj mesecih so ga preizkusili v praksi.

Zdaj pri njih ni človeka, čigar giblivi del osebnih dohodkov ne bi bil odvisen od njegovega osebnega delovnega prispevka.

»Šef prodaje dobi na primer ob stalnem delu še 4.000 din za vsak odstotek preseganja plana prodaje; če plana ne dosega, do-

bi za vsak odstotek 2.000 din manj. Če je dinamični plan prodaje, ki ga predlaga in po katerem dela proizvodnja, realen, dobi še 10.000 din. Če ni, se mu za toliko odstotkov zniža giblivi del. Ali pa, denimo, vodja tehničnega sektorja: za vsak odstotek zvišanja delovne storilnosti dobi še 5.000 din, za en odstotek zvišanja dohodka še 3 tisoč din; če sta produktivnost in dohodek nižja, kot je bilo predvideno, ne dobi ničesar in še nekaj plača.«

Pravilnik zagotavlja tak način delitve na slehernem delovnem mestu izven neposredne proizvodnje, seveda pa so merila za delitev gibljivega dela na vsakem delovnem mestu različna.

»V oktobru in novembru smo kljub reformi dosegli rekordno proizvodnjo in prodajo. Nad pol milijarde dinarjev samo v enem mesecu. Še sanjalo se nam ni, da bomo doživeli kaj takega. Že ob koncu novembra smo izpolnili letni plan. Ker pa smo v teh mesecih tudi prvič delili prejemke v strokovnih službah

in upravi po novem, so nekateri dobili toliko gibljivega dela, kot znaša njihova osnova. Razpravljali smo o tem, ker je bilo slišati mnenje, da so dobili preveč in da naj v pravilniku določimo najvišjo mero.«

To je kaj lahko storiti. Vendar — kdo ve, če jih tista meja ne bi ovirala, čeprav je tudi res, da jim prevelike razlike v prejemkih, ki nastajajo zaradi nepravilnega vrednotenja dela, lahko podrejo ves sistem, ki so ga zgradili s tolikšnim trudom.

»Nobenega vzorca nismo imeli in naš zdajšnji način nagrajevanja je šele ogródje, v okviru katerega moramo še marsikaj storiti. Pomembno je predvsem to, da na oblikovanje osebnih dohodkov vplivajo vsi elementi, ki so sestavni del prizadevanja za večji učinek. Če so merila nepravilna, jih bomo popravili. Vendar mora vsak tak popravek zagotoviti nekaj boljšega; nov korak k uresničitvi načela, da nihče ne sme sodelovati pri delitvi tistega dohodka, ki ga sam ni soustvarjal.«

»Dobro delo je že dobro plačano«

Ko si razdelijo giblivi del osebnih dohodkov, ki je odvisen od uspehov na delovnih mestih, si delijo tudi delež od skupnega učinka delovne enote, ki mu pravijo »splošni pokazatelj«, toda šele tedaj, če presežejo plan za več kot pet odstotkov. To je tisti nekdanji višek, ki pa spričo prej zapisanih sprememb v osnovnem variabilnem delu, bolj koristno vpliva kot nekoč.

Primer: Če sta imela dva delavca enako osnovo 40.000 din in je prvi le dosegel normo, drugi pa jo je presegel za 15 odstotkov, je prvi dobil pri delitvi skupnega učinka, ki je zna-

šal rečimo 10 odstotkov, le 600 din manj kot drugi. Sedaj dobi prvi 40.000 plus 10 odstotkov skupnega učinka, torej 44.000 din. Drugi pa 40.000 plus presežek norme krat 4, kar zneso 24 tisoč din, torej skupno 64.000 plus 10 odstotkov — je 70.400 dinarjev.

Vsakemu delavcu, ki ne prihaja redno na delo, »dela plače«, kot pravimo, večkrat zamuja in sploh rad disciplinsko greši, lahko komisija delavskega sveta vzame delež od tako imenovanega »splošnega pokazatelja«. Takih delavcev je bilo v decembru dvanaest.

»Naj govorijo naši proizvodni uspehi«

Vsi, s katerimi, sem se pogovarjal, so mi rekli:

»To je šele začetek.«

Hkrati pa:

»V minulih dveh letih smo podvojili proizvodnjo, število zaposlenih pa povečali le za nekaj več kot 20 odstotkov. Sodimo, da jo bomo letos povečali še za 15 odstotkov, čeprav delamo le 42 ur na teden in ne bomo povečali števila zaposlenih. Še bomo kupovali nove stroje, toda levji delež tega povečanja bo odvisen od izpopolnjevanja našega sistema delitve, od tega, če bo interes za proizvodni uspeh še večji.«

Predvidevali so, da bodo lani delili čisti dohodek v razmerju 70:30 (30 odstotkov za sklade), pa so namenili za sklade kar 40 odstotkov in si brez kreditov že dokaj mehanizirali proizvodnjo.

V mesecih pred reformo so si delili povprečno po 58.000 din na mesec, v decembru je bil njihov povprečni osebni dohodek 88.000 dinarjev.

V tem času so povečali delovno storilnost za kakih 10 od-

stotkov.

Pa delajo v stroki, v kateri je doma močna konkurenca. Niso nobenega konkurnega artikla. Vsak izdelek, ki ga pošljejo na trg (razen redkih), proizvaja v naši deželi še nekaj podjetij.

»Zato je za nas toliko bolj pomembno, da vsi skupaj iščemo možnosti za boljše poslovanje. Res še ni vse tako, kot bi moralo biti. Drži pa, da skupaj odločamo veliko bolj kot prej.«

Zapisal sem, da hočem v socializmu nekaj več kot samo nove stroje, hiše in avtomobile ter skrajšan delovni čas. Ne morem reči, da so tisto, čemur pravim »nekaj več«, v Kolinski tovarni že dosegli. Se pa trudijo, da bi lepe besede, ki jih pripovedujemo na velikih in majhnih sestankih, uveljavili v praksi.

JANEZ VOLJČ

(Pri pisanju tega sestavka so mi še zlasti pomagali tovariši Hinko Zeilhofer, Miran Heric in Friderik Kele.)

V korak z modov
v korak s časom-
kdor obiskuje...

Modna hiša

LJUBLJANA • MARIBOR

Dopisna delavska
univerza
v Ljubljani

Zavod za dopisno
izobraževanje

VPISUJE V

- pripravljalne tečaje s seminarji za sprejemne izpite na vse višje šole
- tečaj za skladiščnike
- tečaj za kontrolorje in predelavce v kovinski stroki
- knjigovodske tečaje (začetniški, finančni in tečaj analitične evidence)
- jezikovne tečaje nemščine in italijanščine
- tečaj za izpopolnjevanje slovenskega jezikovnega izražanja
- začetniški tečaj tehniškega risanja
- tečaj za varnost pri delu

Na željo delovnih organizacij organiziramo tudi druge tečaje.

Interesenti dobe pojasnila na sedežu zavoda, Parmova 39, tel. 312-141

Prijave sprejemamo do 20. februarja 1966.